

במדבר לב משות

אונקלוס

מְנַשֶּׁה הֶלֶךְ וַיִּקְבֹּד אֶת־חֻותֵיהֶם
 וַיִּקְרָא אֶתְהֶן חֻות יֵאִיר: מִב וְנִבַח
 הֶלֶךְ וַיִּלְכֹּד אֶת־קִנְת וְאֶת־בְּנֵיתֶיהָ
 וַיִּקְרָא לָהּ נִבַח בְּשֵׁמוֹ: פ פ פ

כַּפְרָנִיהוּן וַיִּקְרָא יְתָהֶן
 כַּפְרָנִי יֵאִיר: מִב וְנִבַח אֶזְל
 וְכַבֵּשׁ יֵת קִנְת וַיֵּת
 כַּפְרָנִיהָ וַיִּקְרָא לָהּ נִבַח
 בְּשֵׁמָהּ: פ פ פ

סְדוּמָא רַחֵם

ק"ב. בק"י יק"ב. עיב"ל סימן: ומפטירין דברי ירמיהו בירמיהו סימן א':

אבן עזרא

רש"י

ארץ כנען היא הנחלקת (ס), ולא ארץ האמורי שהוא מעבר לירדן מזרחה (סא), כי יש אמורי בארץ כנען, והוא היה התקיף מכל שבעת גוים (סכ): חוותיהם. פירושו לפי מקומו כמו קריות (סג) [ד]:

חלוקות לשון ירושה ולשון הורשה שהוא טירוד וטירוד (יד): (מא) חוותיהם. כפרניהון (סו): ויקרא אתהן חות יאיר. לפי שלא היו לו בניס קראם בשמו לזכרון: (מז) ויקרא לה נבח. לה אינו מפיק ה"א (מ). וראיתי זיטודו של רבי משה בדרשן לפי שלא נתקיים לה שם זה (ח) לפיכך הוא רפה. שמשמע מדרשו כמו לא. ותמכי מה ידרוש בשמי תיבות הדומות לה ויאמר לה צעו יג) לבנות לה בית יח) (יד): חסלת פרשת משות

קרני אור

יהל אור

יג: [ד] עיין יהל אור, ושמו "סי" כמו ויאספו פלשתים לביט (פ"ב כג יא) וסימלס יו"ד למ"ד הפעל בוי"ו, והגש סי"ז על פסרון יו"ד עין הפעל (נתס"ט):

(ס) כנורל: (סא) פ"כ לא הקפידו שיתמרב נחלת בן יהודה כנחלת מנשה: (סב) עיין (למעלה יד כה): (סג) ואונקלס ויוב"ע תרגמו כפרניהון, והוא משם כפר בעברית, ובא בארמית על הערים הקטנות:

מנחת יהודה

מקורי רש"י

יד) באור מלת "תירוך" גירוש תרגום ויגרש את האדם (ברא' ג' כ"ד) ותרך ית אדם: (סו) וכן ת"א ויוב"ע: (סז) ה"א ברפה: (ז) לאחר פיתוק: (ח) עיין ברמב"ן מה שיתסח עליו ויאמר, חרי תרב (רש"י ז"ל) אוצר בלום לתורת להלכות ולאגדות ואשתמשתיה זו מה שאסרו במדרש רות, ואנכי לא אחי' כאחת שפחותיך, אמר לה ח"ו אין את מן האמהות אלא מן האימהות, ודכוותיה ונבח הלך וילכד את קנת ויקרא לה נובח בשמו מלמד שלא עמד לה אחיו השם, ועוד יביא מג' סנהדרין, מדרש מן חסרון חספיק, עיי"ש ועיין במיני תרגומא מה שהעיר על הדמב"ן ז"ל:

יג) חת ב"י: (יד) זכריס ה' י"ט:

במדבר לג מסעי

אונקלוס

דג א אֱלֹהֵה מַסְעֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר
 יָצְאוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְעִבְאֲתָם

א אֱלֵין מַסְעֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל
 דִּי נִפְקוּ מֵאֶרֶץ א
 דְּמִצְרַיִם לְחִילֵיהוּן בְּיַד א

אבן עזרא

רש"י

א אלה מסעי. כאשר חנו בני ישראל בערבות סואב וישבו שם חדשים עד שבנו הערים הנזכרים (ב), ולא חזו ששם כי אם אחרי (ה*)

(ח) אלה מסעי. למה נכתבו המסעות הללו. להודיע חסדיו של מקום. שאע"פ שגזר עליהם לטלמלס ולהניעם במדבר לא תאמר שהיו נתיים ומטולטלים ממסע למסע כל ארבעים שנה ולא היתה להם מנוחה. שהרי אין כאן אלא ארבעים ושתיים מסעות. לא מהם י"ד שכלם היו בשנה ראשונה

יהל אור

(ה) פי' עד שזנו בני ראובן וגד וחזי מנשה במקומות הנזכרים, שהם גדרות טאן וערים: (ה*) זכריס ה"ב

בַּיַד מִשֶׁה וְאַהֲרֹן: ב וַיִּכְתֹּב מִשֶׁה
 אֶת־מוֹצְאֵיהֶם לְמַסְעֵיהֶם עַל־פִּי
 יְהוָה וְאַלֶּה מַסְעֵיהֶם לְמוֹצְאֵיהֶם:
 ג וַיִּסְעוּ מֵרַעְמָסָם בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן
 בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן
 מִמַּחֲרַת הַפֶּסַח יָצְאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל
 בַּיַד רָמָה לְעֵינֵי כָּל־מִצְרַיִם:
 ד וּמִצְרַיִם מְקַבְּרִים אֶת אֲשֶׁר הִכָּה
 יְהוָה בָּהֶם כָּל־בְּכוֹר וּבְאֵלֵהֶם
 עָשָׂה יְהוָה שְׁפָטִים: ה וַיִּסְעוּ בְנֵי־

דְּמִשֶׁה וְאַהֲרֹן: ג וַיִּכְתֹּב
 מִשֶׁה יֵת מִפְּקֻנְיָהוֹן
 לְמַטְלָנְיָהוֹן עַל מִימְרָא
 דִּי וְאַלִין מִטְלָנְיָהוֹן
 לְמִפְקֻנְיָהוֹן: ג וְנִטְלוּ
 מֵרַעְמָסָם בַּיַד הָא
 קְדָמָה בַּחֲמִשָּׁא עֶשְׂרָא
 יוֹמָא לְיִרְחָא קְדָמָה
 מִבְּתַר יוֹמָא דְּפֶסַח אֲנִפְקוּ
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּרִישׁ גְּדִי
 לְעֵינֵי כָּל מִצְרָאִי:
 ד וּמִצְרָאִי מְקַבְּרִין יֵת דִּי
 קִמַּר יִי בְּהוֹן כָּל בּוֹכְרָא
 וּבְטַעוֹתָהוֹן עַבְדֵי דִּינִין:
 ה וְנִטְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

אבן עזרא

רש"י

מות אהרן, כתב משה כל המסעים (ב):
 ב את מוצאיהם. איך יצאו ממקום למקום,
 על בן אחריו למסעיהם (ג) [א]: על פי ה'.
 דבק עם למסעיהם (ד) [ב]: ג ממחרת הפסח.
 פירשתיו (ה), ובן ביד רמה (ו): ד ובאלהיהם
 עשה ה' שפטים. כמו ראש דגון (ו) [ג], כי

קודם גזרה. משנסעו מרעמסם עד שבאו
 לרתמה (א). שמסם נשתלחו מרגלים שנאמר
 ואחר נסעו העם מחלרות (א) וגו' שלח לך
 אנשים וגו' (ב). וכאן הוא אומר ויסעו
 מחלרות ויחנו ברתמה למדת שהיה במדבר
 פארן. ועוד הולא משס ח' מסעות שהיו לאחר

מיתת אהרן. מהר ההר עד ערבות מואב בשנת הארבעים נמלא שכל שמנה ושלשים שנה לא
 נסעו אלא פשרים מסעות (ב). זה מיסודו של ר' משה הדרשן ורבי הנחומא דרש בו דרשה
 אחרת (ג) משל למלך שהיה בנו חולה והוליכו למקום רחוק לרפואתו כיון שהיו חוזרין התחיל אביו
 מונה כל המסעות אמר לו כאן ישנו (ד) כאן הוקרנו (ה) כאן חששת את ראשך וגו': (ד) ומצרים

קרני אור

יהל אור

[א] אין הכוונה מקומות שילאו משם אלא מקומות שהגיעו
 שמה. מקומות המנייה, וזה מפני שלח היתה
 ביחוס אל ארץ נוספת וערי מומה, אלא למקומות
 שבמדבר, והנה מלאכו וילאו אל מדבר סור (שמות עו
 כב) ולא אמר ויבאו, כי הביאה למקום פתוח יציאה תקלה,
 לפיכך נכתב גם כאן מוצאיהם על מקומות הביאה
 והמנייה (סד"ל): [ב] וכן פי' רב"ם והחוקוני, ועיין ברמב"ן מה
 שהעיר ע"ז, וכתב לא כדברי ר"א שאמר שהול דבק עם
 למסעיהם שכבר הודיענו זה עפ"י ה' יחנו ועפ"י ה' יסעו,
 ודעתו שהול דבק עם ויכתוב משם, וכן פי' הרד"א, והמבאר
 לנתה"ש, ובעל הכוכ"ק, ועיין המעמר מה שביאר בזה:
 [ג] טמה שנסמן אל ומצרים מקברים, אומר חז"ל שהשפטים שפטה ה' באלהיהם, הם מיתת הכהנים הנעבדות

המ"ב הנוסח, כי אהרי"ל בלא מלת "אס": (ב) וזהו
 פעם הסמיכות לפרשה הקודמת: (ג) ופי' מוצאיהם
 שהיה לצורך מסעיהם: (ד) ובאורו למסעיהם שהיה
 עפ"י ה', ע"ד שאמר עפ"י ה' יסעו, ואינו דבק עם
 ויכתוב משם, לפי שכל התורה כולה עפ"י ה' כתובה
 ועיין קרני אור: (ה) בזיקרא (כג יא), ושם פי' "כי
 הפסח ביום ארבעה עשר, וממחרתו יום חמשה
 עשר", אבל שאר החג מליל ראשון ואילך נקרא חג
 המזות: (ו) פי' (שמות יד ח): (ז) כש"א (ה ד):

מנחת יהודה

מקורי רש"י

(א) לעיל י"ג ע"ז: (ב) לעיל י"ג ב': (ג) תנמוטל א' ג' (א) שהיא במדבר פארן, שעדיין לא היה להם שנה אחת
 ושלשה חדשים עד ששלחו להם מרגלים, שלבך נקרא
 דתסה על שם הארץ שהוציאו דבה עליה (עיין רש"י פי"ח): (ב) ורתמה בכלל העשרים מסעות: (ג) דעתו שהרבה
 מסעות יותר מס"ב היה, והכתוב מונה רק אותם הפקומות שקרה להם איזה סקרה, יענה גיחא מה שהביא המשל
 חוז (דבק טוב): (ד) וכרב"ה "כאן ישבנו" (ה) לשון קור וציגה:

במדבר לג מסעי

אונקלוס

יִשְׂרָאֵל מִרְעַמְסָם וַיַּחֲנוּ בְּסִכַּת :
 וַיִּסְעוּ מִסִּכַּת וַיַּחֲנוּ בְּאֵתֶם אֲשֶׁר
 בְּקִצֵּה הַמִּדְבָּר : וַיִּסְעוּ מֵאֵתֶם
 וַיָּשָׁב עַל־פִּי הַחִירָת אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי
 בַּעַל צַפּוֹן וַיַּחֲנוּ לְפָנֵי מְגִדֹל :
 וַיִּסְעוּ מִפְּנֵי הַחִירָת וַיַּעֲבְרוּ בְּתוֹךְ־
 הַיָּם הַמִּדְבָּרָה וַיֵּלְכוּ דֶרֶךְ שְׁלִישֵׁת
 יָמִים בְּמִדְבָּר אֶתֶם וַיַּחֲנוּ בְּמָרָה :
 טו וַיִּסְעוּ מִמָּרָה וַיָּבֹאוּ אֵילֶמָּה וּבְאֵילָם
 שְׁתֵּי יָמִים עֲשָׂרָה עֵינָת מַיִם וְשִׁבְעִים
 תַּמָּרִים וַיַּחֲנוּ־שָׁם : וַיִּסְעוּ מֵאֵילָם
 וַיַּחֲנוּ עַל־יַם־סוּף : שְׁנֵי יָם וַיִּסְעוּ מֵיַם־
 סוּף וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבַר־סִין : יב וַיִּסְעוּ
 מִמִּדְבַר־סִין וַיַּחֲנוּ בְּדַפְקָה : יג וַיִּסְעוּ
 מִדַּפְקָה וַיַּחֲנוּ בְּאֶרְוֶשׁ : יד וַיִּסְעוּ
 מֵאֶרְוֶשׁ וַיַּחֲנוּ בְּרַפִּידִם וְלֹא־הָיָה

מִרְעַמְסָם וַיִּשְׂרוּ בְּסִכַּת
 וַיִּנְטְלוּ מִסִּכַּת וַיִּשְׂרוּ
 בְּאֵתֶם דִּי בְּסִטְרֵי מִדְבָּרָא :
 וַיִּנְטְלוּ מֵאֵתֶם וְתָבַע עַל
 פְּנֵים חִירָתָא דִּי קָדָם בַּעַל
 צַפּוֹן וַיִּשְׂרוּ קָדָם מְגִדֹל :
 וַיִּנְטְלוּ מִן פְּנֵים חִירָתָא
 וַיַּעֲבְרוּ בְּנֹי יַמָּא לְמִדְבָּרָא
 וַאֲזָלוּ מִהַלְכֵי תַלְתָּא יוֹמִין
 בְּמִדְבָּרָא דְאֵתֶם וַיִּשְׂרוּ
 בְּמָרָה : ט וַיִּנְטְלוּ מִמָּרָה
 וַאֲתוּ לְאֵילָם וּבְאֵילָם תַּרְי
 עֲשָׂר יָמִים מִבְּנֵי עֵין דְמִין
 וַיִּשְׁבְּעוּ עֵין דְקָלִין וַיִּשְׂרוּ תַמָּרִין :
 י וַיִּנְטְלוּ מֵאֵילָם וַיִּשְׂרוּ עַל
 יַמָּא דְסוּף : יא וַיִּנְטְלוּ
 מִיַּמָּא דְסוּף וַיִּשְׂרוּ
 בְּמִדְבָּרָא דְסִין : יב וַיִּנְטְלוּ
 מִמִּדְבָּרָא דְסִין וַיִּשְׂרוּ
 בְּדַפְקָה : יג וַיִּנְטְלוּ מִדַּפְקָה
 וַיִּשְׂרוּ בְּאֶרְוֶשׁ : יד וַיִּנְטְלוּ
 מֵאֶרְוֶשׁ וַיִּשְׂרוּ בְּרַפִּידִם
 וְלֹא הָיָה תַמָּן מַיָּא לְעַמָּא

רש"י

אבן עזרא

מקברים . טרודים צאכלס :

בן אשר השם למשה (ח) : ז וישב , רמז לענן או לישראל (ט) : ה ספני חחירות . פני החירות ופני החירות מקום אחד הוא , והפה בפנים (י) [ד] : דרך שלשה ימים . פירשתיו (יא) :

יהל אור

קרני אור

(ח) ובכל אלהי מצרים העשה שפטים : (ט) יתרון , כי היל"ל וישבו , כמו שאמר ויסעו כל"ר , ויפרש מה שאמר כל"י רמז לענן , או לעם ישראל וכן נמצא כל"י , ויתן שם ישראל (שמות יט ב) וכן פי' הרד"א : (י) ע"כ כתב פני במקום פי , והוא מקום אחד : (יא) שמות (טו כב) , ועיין ביאורו שם , ועיין למעלה

במקדשיהם ממונים שונים , ועל היום כשמופריה בקרקע מצרים מוצאים בהמות ועופות חנוטים , ובעיני ראיתים , ונימינו ניסע אחד איטלקי יספר כי שפרו בקרקע מצרים ומצאו קבר העוף הקדוש הנקרא אצלם ibis ומצאו יור מצרע גדולה ארכה ארבע מאה מיטרי (יותר משש מאות אמה) ובה חדרים חדרים , וכפה גדולה בכל אחד ואחד , ותוך כל חדר ארון של אבן או שיש , בו היו נותנים כבלת השור הנעבד שמת , ולא בלבד קבורה אצל גס הספר היו מספידים לאלהיהם כעדות דיוזורו על החליל אפים (אם למקרא) : [ד] שם מקום צארץ מצרים בין העיר מגדול ובין ים סוף , ולפניו חנו בני"י בצאתם מהארץ היתה (שמות יד , ב , ט) (קרוב לקצה הצפוני של ים הירופילים למזרח בעל-צפון) ולדעת אחד מחכמי סופרי ומסעות נקרא בשם הזה פתח (פי) המעבר הצר (החירות) אשר ימצא עד היום בהרים אשר צארץ מצרים נכח לשון ים המערבי . יווצא מן ים סוף , ולדעת יונתן (שמות יד ב) הוא שנים , דמצרים (ארץ קדומים) :

עיין

שֵׁם מַיִם לְעַם לְשׂוֹתוֹת : טו וַיִּסְעוּ
 מִרְפִּידֵם וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבַּר סִינַי : טז וַיִּסְעוּ
 מִמִּדְבַּר סִינַי וַיַּחֲנוּ בְּקִבְרֵת
 הַתְּאוּה : יז וַיִּסְעוּ מִקִּבְרֵת הַתְּאוּה
 וַיַּחֲנוּ בְּחִצְרֵת : יח וַיִּסְעוּ מִחִצְרֵת
 וַיַּחֲנוּ בְּרֵתְמָה : יט וַיִּסְעוּ מִרֵתְמָה
 וַיַּחֲנוּ בְּרָמֶן פְּרָץ : כ וַיִּסְעוּ מִרָמֶן
 פְּרָץ וַיַּחֲנוּ בְּלִבְנָה : כא וַיִּסְעוּ מִלִּבְנָה
 וַיַּחֲנוּ בְּרֶסֶה : כב וַיִּסְעוּ מִרֶסֶה וַיַּחֲנוּ
 בְּקַהֲלָתָה : כג וַיִּסְעוּ מִקַּהֲלָתָה וַיַּחֲנוּ
 בְּהַר־שֹׁפֵר : כד וַיִּסְעוּ מִהַר־שֹׁפֵר
 וַיַּחֲנוּ בְּחַרְדָּה : כה וַיִּסְעוּ מִחַרְדָּה
 וַיַּחֲנוּ בְּמַקְהֵלֹת : כו וַיִּסְעוּ מִמַּקְהֵלֹת
 וַיַּחֲנוּ בְּתַחַת : כז וַיִּסְעוּ מִתַּחַת וַיַּחֲנוּ
 בְּתַרְח : כח וַיִּסְעוּ מִתַּרְח וַיַּחֲנוּ
 בְּמַתְקָה : כט וַיִּסְעוּ מִמַּתְקָה וַיַּחֲנוּ
 בְּחִשְׁמוֹנָה : ל וַיִּסְעוּ מִחִשְׁמוֹנָה וַיַּחֲנוּ
 בְּמוֹסְרוֹת : לא וַיִּסְעוּ מִמוֹסְרוֹת וַיַּחֲנוּ
 בְּמוֹסְרוֹת : לב וַיִּסְעוּ מִמוֹסְרוֹת וַיַּחֲנוּ

לְשֵׁמֵי : טו וַיִּסְעוּ
 מִרְפִּידֵם וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבַּר סִינַי : טז וַיִּסְעוּ
 מִמִּדְבַּר סִינַי וַיַּחֲנוּ בְּקִבְרֵת
 הַתְּאוּה : יז וַיִּסְעוּ מִקִּבְרֵת הַתְּאוּה
 וַיַּחֲנוּ בְּחִצְרֵת : יח וַיִּסְעוּ מִחִצְרֵת
 וַיַּחֲנוּ בְּרֵתְמָה : יט וַיִּסְעוּ מִרֵתְמָה
 וַיַּחֲנוּ בְּרָמֶן פְּרָץ : כ וַיִּסְעוּ מִרָמֶן
 פְּרָץ וַיַּחֲנוּ בְּלִבְנָה : כא וַיִּסְעוּ מִלִּבְנָה
 וַיַּחֲנוּ בְּרֶסֶה : כב וַיִּסְעוּ מִרֶסֶה וַיַּחֲנוּ
 בְּקַהֲלָתָה : כג וַיִּסְעוּ מִקַּהֲלָתָה וַיַּחֲנוּ
 בְּהַר־שֹׁפֵר : כד וַיִּסְעוּ מִהַר־שֹׁפֵר
 וַיַּחֲנוּ בְּחַרְדָּה : כה וַיִּסְעוּ מִחַרְדָּה
 וַיַּחֲנוּ בְּמַקְהֵלֹת : כו וַיִּסְעוּ מִמַּקְהֵלֹת
 וַיַּחֲנוּ בְּתַחַת : כז וַיִּסְעוּ מִתַּחַת וַיַּחֲנוּ
 בְּתַרְח : כח וַיִּסְעוּ מִתַּרְח וַיַּחֲנוּ
 בְּמַתְקָה : כט וַיִּסְעוּ מִמַּתְקָה וַיַּחֲנוּ
 בְּחִשְׁמוֹנָה : ל וַיִּסְעוּ מִחִשְׁמוֹנָה וַיַּחֲנוּ
 בְּמוֹסְרוֹת : לא וַיִּסְעוּ מִמוֹסְרוֹת וַיַּחֲנוּ
 בְּמוֹסְרוֹת : לב וַיִּסְעוּ מִמוֹסְרוֹת וַיַּחֲנוּ

אבן עזרא

רש"י

(יח) ויחנו ברתמה. על שם לשון הרע של מרגלים (ו) (ד) שנאמר מה יתן לך ומה יוסיף לך לשון רמיה חלי גבור שנונים עם נחלי רתמים (ד*) :

יהל אור

(י לא) : (יב) וקדש ברנע היה במדבר פארן כנגד ח"י, ומדבר פארן הוא שם כללי לכל המדבר הגדול עד מדבר לין, וכן כתב הה"ו ז"ל (למעלה י לד) שמדבר פארן הוא שם כלל לתערה שהוא קברות

מנחת יהודה

מקורי רש"י

(ו) ולעיל (ו"ב פ"ו) כתיב, ואחר נסעו העם מחצרות ויחנו במדבר פארן, ויבאר שנקרא רתמה ע"ש לה"ר של אגוס : ד*) תה"ק"כ ד' :

בבני יעקן: לב ויסעו מבני יעקן ויחנו
 בחר הגדגד: לג ויסעו מחר הגדגד
 ויחנו ביטבתה: לד ויסעו מיטבתה
 ויחנו בעברנה: לה ויסעו מעברנה
 ויחנו בעצין גבר: לו ויסעו מעצין
 גבר ויחנו במדבר צן הוא קדיש:
 ויסעו מקדיש ויחנו בחר החר
 בקצה ארץ אדום: לח ויעל אהרן
 הכהן אל החר החר על פי יהוה
 וימת שם בשנת הארבעים לצאת
 בני ישראל מארץ מצרים בחדש
 החמישי באחד לחדש:לט ואהרן
 בן שלשו ועשרים ומאת שנה במתו
 בחר החר: ׀ ׀ וישמע הכנעני
 מלך ערד והוא יושב בנגב בארץ
 כנען בבא בני ישראל: מא ויסעו
 מחר החר ויחנו בצלמנה: מב ויסעו

יעקן: לב ונטלו מבני
 יעקן ושרו בחר הגדגד:
 לב ונטלו מחר הגדגד
 ושרו ביטבתה: לד ונטלו
 מיטבתה ושרו
 בעברנה: לה ונטלו
 מעברנה ושרו בעצין
 גבר: לו ונטלו מעצין
 גבר ושרו במדבר צן
 הוא רקם: לו ונטלו
 מרקם ושרו בחר טורא
 בסיפי ארעא דאדום:
 לה וסלק אהרן כהנא
 לחר טורא על מימרא
 דיי ומית תמן בשנת
 ארבעין קמפק בני
 ישראל מארעא דמצרים
 ברחא חמשה בחד
 לרחא: לט ואהרן בר
 מאה ועשרין ותלת שנין
 כד מית בחר טורא:
 ׀ ׀ ושמע כנענא מלכא
 דערד והוא יתב
 בדרומא בארעא דכנען
 במיתי בני ישראל:
 מא ונטלו מחר טורא
 ושרו בצלמנה:
 מב ונטלו מצלמנה ושרו

אבן עזרא

רש"י

לז ויסעו אקדש. שם עיר (יג): ׀ ׀ ושעם
 וישמע הכנעני. כי נלחם עם ישראל בהיותם
 בחר החר (יד): מב צלמנה ופונן.
 שנתנה רשות להלחם בישראל ו) לפיכך חזר וכתבה:

יהר אור

התאזה, ולהצרות ורחמה ומסעים רבים: (יג) במדבר
 לין ששם היה ענין מי מריבה, תכונה בתהלת
 גבול אדום, כמו שאמר הכתוב והנה אנחנו בקדש
 עיר קאה גבולך (במד' כ טז) ונקראת בשם קדש לכד,
 להבדילה מן קדש ברנע אשר במדבר פארן ונוכרת
 (במד' לד ד), ועיין (למעלה כ, א) בפ' הח' ז"ל,
 ובקרני אור (הערה ז'): ויד) טעם הזכירו כאן אחר
 שכבר כתוב (למעלה כא א) לפי שכתוב כאן, ויחנו

מקורי רש"י

(ה) ב"ב י"ז ח' ילקוט חשפ"ז מדרש אגדה: ו) עיין לעיל כ"א ח' מקורי רש"י חות ח': עיין

אונקלוס

במדבר לג מסעי קמז 298

מִצְלֵמְנָה וַיַּחֲנוּ בַּפּוֹנֵן : מִג וַיִּסְעוּ
 מִפּוֹנֵן וַיַּחֲנוּ בְּאַבֹּת : מו וַיִּסְעוּ מֵאַבֹּת
 וַיַּחֲנוּ בְּעֵי הָעֵבְרִים בְּגִבּוֹל מוֹאָב :
 מה וַיִּסְעוּ מֵעֵיִם וַיַּחֲנוּ בְּדִיבּוֹן גָּד :
 מו וַיִּסְעוּ מִדִּיבּוֹן גָּד וַיַּחֲנוּ בְּעֵלְמָן
 דְּבִלְתִּימָה : מז וַיִּסְעוּ מֵעֵלְמָן
 דְּבִלְתִּימָה וַיַּחֲנוּ בְּהַרֵי הָעֵבְרִים
 לְפָנֵי נָבו : מח וַיִּסְעוּ מִהַרֵי הָעֵבְרִים
 וַיַּחֲנוּ בְּעֶרְבַת מוֹאָב עַל יַרְדֵּן יַרְחוֹ :
 מט וַיַּחֲנוּ עַל־הַיַּרְדֵּן מִבַּיִת הַיְשֻׁמָּת
 עַד אֲבֵל הַשְּׁטִים בְּעֶרְבַת מוֹאָב :
 ם שלישי חמישי כשהן מחוברין ג וַיְדַבֵּר יְהוָה
 אֶל־מֹשֶׁה בְּעֶרְבַת מוֹאָב עַל־יַרְדֵּן
 יַרְחוֹ לֵאמֹר : נא דַבֵּר אֶל־בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי אַתֶּם

בַּפּוֹנֵן : מג וַנִּטְלוּ מִפּוֹנֵן
 וְשָׂרוּ בְּאַבֹּת : מו וַנִּטְלוּ
 מֵאַבֹּת וְשָׂרוּ בְּמִנְזַת
 עֵבְרָאִי בְּתַחוּם מוֹאָב :
 מה וַנִּטְלוּ מִמִּנְזַתָּא וְשָׂרוּ
 בְּדִיבּוֹן גָּד : מו וַנִּטְלוּ
 מִדִּיבּוֹן גָּד וְשָׂרוּ בְּעֵלְמוֹן
 דְּבִלְתִּימָה : מז וַנִּטְלוּ
 מֵעֵלְמוֹן דְּבִלְתִּימָה וְשָׂרוּ
 בְּטוּרֵי דְעֵבְרָאִי דְקָדָם
 נָבו : מח וַנִּטְלוּ מִטוּרֵי
 דְעֵבְרָאִי וְשָׂרוּ בְּמִישְׁרָאִי
 דְּמוֹאָב עַל־יַרְדֵּן אֲדִירְחוֹ :
 מט וְשָׂרוּ עַל יַרְדֵּן מִבַּיִת
 יְשֻׁמָּת עַד מִישְׁרֵי שְׁטִין
 בְּמִישְׁרָאִי דְּמוֹאָב :
 ג וַמֹּשֶׁה יי עִם מֹשֶׁה
 בְּמִישְׁרָאִי דְּמוֹאָב עַל
 יַרְדֵּן אֲדִירְחוֹ לְמִימְרֵי :
 נא מִלַּל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 וְהִימַר לְהוֹן אֲרִי אַתֶּן
 עֲבָרִין יַת יַרְדֵּן אֲרָעָא

אבן עזרא

פירשתיים (עו) : סו בעלמן דבלתימה . שם
 כלל למסעים רבים (סו) , כאשר פירשתי
 בפרשת זאת חקת התורה (יו) : מט מבית
 הישימה , הוא הניא הנשקף על פני
 הישימון (ית) אז צוה השם להזהיר ישראל (יע) .

חמרא וכו' (ז) (יא) : אבל השטים . מיסור של שטים חבל שמו יב) : (גא) כי אתם עברים
 את הירדן וגו' והורשתם וגו' . והלא כמה פעמים הזהירו על כך יג) חלא כך אמר להם
 משה . כשאתם עוברים צירדן ציבשה ע"מ כן העברו ה) . ואם לאו מים צאין וסוטפין אתכם

יהל אור

(סז) לאשד הנחלים ולבאר ומתנה ונחליאל : (יו) למעלה
 (כא יח) : (יח) למעלה (כא כ) : (יע) והורשתם וגו'
 ואבדתם וגו' , והיה אשר תותירו מהם לשטים צעיניכם

מנחת יהודה

(ז) עיין רש"י לעיל כ"ח י"ח : ח) מיכה ח' , ו' : סרגלים : (ז) והוי תלהא פרסי על תלהא פרסי : ט) פי' ואם
 ט) תס' ע"ט ס' : י) עירובין נ"ב ב' מדרש אגדה : יא) עירובין סס יומא ע"ס ב' ילקוט משפ"ז : יב) עיין רש"י
 ברא' י"ד ו' : יג) סוטה ל"ד ח' :

רש"י

(מד) בעיי העברים . לשון חרבות וגלים ז)
 כמו לעי הסדה ח) . שמו את ירוסלים לעיים ט)
 מט) מבית הישמת עד אבל השטים .
 כאן למדך שיעור מתנה ישראל י"ב מיל י' .

דאמר רבה בר רב חנה לדידי חזי לי ההוא

חמרא וכו' (ז) (יא) : אבל השטים . מיסור של שטים חבל שמו יב) : (גא) כי אתם עברים
 את הירדן וגו' והורשתם וגו' . והלא כמה פעמים הזהירו על כך יג) חלא כך אמר להם
 משה . כשאתם עוברים צירדן ציבשה ע"מ כן העברו ה) . ואם לאו מים צאין וסוטפין אתכם

מקורי רש"י

(ז) עיין רש"י לעיל כ"ח י"ח : ח) מיכה ח' , ו' : סרגלים : (ז) והוי תלהא פרסי על תלהא פרסי : ט) פי' ואם
 ט) תס' ע"ט ס' : י) עירובין נ"ב ב' מדרש אגדה : יא) עירובין סס יומא ע"ס ב' ילקוט משפ"ז : יב) עיין רש"י
 ברא' י"ד ו' : יג) סוטה ל"ד ח' :

עֲבָרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן אֶל־אֶרֶץ כְּנָעַן :
 וְהוֹרִשְׁתֶּם אֶת־כָּל־יְשֵׁבֵי הָאָרֶץ
 מִפְּנֵיכֶם וְאַבְדֶתֶם אֶת כָּל־
 מִשְׁכְּבֵיכֶם וְאֵת כָּל־צִלְמֵי מִסְכְּתֵיכֶם
 וְהוֹרִשְׁתֶּם אֶת־הָאָרֶץ וְיֹשְׁבֵיהָ
 כִּי לָכֶם נָתַתִּי אֶת־הָאָרֶץ
 לְרֵשֶׁת אֲתוֹתָיִךְ : וְהִתְנַחַלְתֶּם אֶת־
 הָאָרֶץ בְּגוֹרָל לְמִשְׁפַּחְתֵיכֶם קָרֹב
 תִּרְבּוּ אֶת־נַחֲלֹתוֹ וְלִמְעַט תִּמְעִיט
 אֶת־נַחֲלֹתוֹ אֶל אֲשֶׁר־יֵצֵא לוֹ שֵׁמָה

דְּכַנְעָן: גְּבוּת־תְּרֻכּוֹן יֵת כָּל
 יֵתְבֵי אֶרְעָא מִן קְדָמִיכּוֹן
 וְתִבְדּוֹן יֵת כָּל בֵּית
 סְגֻדָּתְהוֹן וְיֵת כָּל צִלְמֵי
 מִתְכַתְהוֹן תִּבְדּוֹן וְיֵת כָּל
 בְּמֵת הוֹן תִּשְׁצוֹן :
 גְּבוּת־תְּרֻכּוֹן יֵת יֵתְבֵי
 אֶרְעָא וְתִתְבּוֹן בַּה אֶרְי
 לְכוֹן יֵהְבִית יֵת אֶרְעָא
 לְמִירַת יֵתָה: גְּבוּת־תְּחַסְנוֹן
 יֵת אֶרְעָא בְּעַד בָּא
 לְזוֹרְעֵיכּוֹן לְסָגִיא
 תִּסְנוֹן יֵת אֲחִסְנָתְהוֹן
 וְלִזְעִירֵי תִזְעִירוֹן יֵת
 אֲחִסְנָתְהוֹן לְדִיפּוֹק לָהּ
 תִּמְן עַדְבָּא דִּי לָהּ יֵהּ
 לְשִׁבְטֵי אֶבְהֵת כּוֹן

רש"י

אבן עזרא

וכן מלינו שאמר להם יהושע בעודם
 בירדן (ט יד): (גכ) והורשתם. וגרשתם י:
 מושביותם. כתרגומו בית סגדתהון על סס
 שהיו מסכנין את הקרקע ברלפת אבנים של
 שיש להסתחות עליהם בפישוט ידים ורגלים
 כדכתיב ואזן משכית לא תתנו בארלכם
 להסתחות עליה יא: טו): מסכתם. כתרגומו מתכתהון יב): (גג) והורשתם את הארץ.
 והורשתם אותה מיושביה ע) ואז וישבתם בה תוכלו להתקיים בה ואם לאו לא תוכלו להתקיים
 בה יד): (גד) אל אשר יצא לו שמה. מקרא קלר הוא זה. אל מקום אשר ילא לו שמה
 הגורל לו יהיה: למטות אבותיכם. לפי חשטן יולאי מלרים טז). דבר אחר בשנים

כי הם קרובים לעביר (כ): גב משכיהם.
 כמו ואבן משכית (ויקרא כו א) (גה):
 בכותם. מקיטת גבוהים (כג), כמו בסיתו
 ארץ (ישעיה נה יד) (כג): גד והתנחלתם.
 כפי: והתאוותם (למטה לד, י) והפעיל
 הארץ (גז): ושעם להזכיר לרב תרבו לדבק

יהל אור

וגו': (כ) הירדן, ולכן אמר, כי אתם עוברים,
 בלבון זינוני: (כה) גורות עכו"ם מזוירות על אבן או
 עץ, וענינו מלשון הבטה, כי הדבר המזויר יביט
 בו האדם, ותרנס יקף ה' (ברא' לא מט) יסך מימרה

דה', ואו"ת בית סגדתהון, עיין רש"י: (כז) כי כן
 היה מנהג העכו"ם לכותם על מקומות הגבוהים:
 (כג) עיין גבה ורוממות: (כד) פי' כי מלת והתנחלתם
 מבנין התפעל אלא פי' והנהלתם, כמו והתאויתם,

מקורי רש"י

מנחת יהודה

הענין כן או והורשתם: ט) ובז"ל גוסף עוד כדאיתא במס' יד
 גוסף ובתוספתא גוסף: י) לשון הפעיל ששייך גבי
 גירושין: יא) גבה היום נשאלו מן אבני שיש ההם, ובחן צורות נאות וחמודות, חרותה ומשוכצות בתחיות קפנות
 מאבן שיש, הצביעות בכל מיני צבע, ותחבורה שמה זו בצד זו, עד שיהשוב הרואה ישהיא מלאכת המצויר בניני
 צבעים, והמלאכה הזאת חשיבה בעיני גדולי האומות עד שישקלו זהב סחירה, (גתה"ט): יב) מענין בְּהִבְהִיבָה וענינו
 כמו מסכה: יג) גבה כתב רש"י ז"ל כי כל לשון הורשה בבנין הפעיל הוא לשון גירושין, ונופל על המגורשים
 לא על הארץ, והכא בבנין הקל הוא לשון ירושה, ונופל על הארץ, לואת הוצרך לפרש וחורשתם אותה מיושביה,
 ומה הוצר יפול הלשון גם על הארץ, ובעבור שכבר אמר בפ' שלפניו והורשתם את כל יושבי הארץ בפניכם, לואת
 הוצרך לומר, והורשתם את הארץ, הוא פותגה ומחובר עם וישבתם בה (רוו"ה): יד) עיין ברמב"ן מה שביאר בזה:
 וכל

אונקלוס

במדבר לג לד מסעי כמה 295

הגורל לו יהיה למטות אבותיכם
 התנהלו: נה ואם לא תורישו את
 ישיבי הארץ מפניכם והיה אשר
 תותירו מהם לשבים בעיניכם
 ולצנינם בצדיכם וצרתו אתכם
 על הארץ אשר אתם יושבים בה:
 והיה כאשר דמיתו לעשות להם
 אעשה לכם: פ לד וידבר יהוה
 אל משה לאמר: = צו את בני
 ישראל ואמרת אליהם כי אתם
 באים אל הארץ כנען ואת הארץ

תחסנון: נה ואם לא
 התרכון ית יתבי ארעה
 מן קדמיכון ויהי די
 השארון מנהון לסיען
 נטלן זין לקב ליכון
 ולמשרין סקפנכוון
 ויעיקון לבון על ארעה
 די אתון יתבין בה:
 זו ויהי פמא די חשבית
 למעבד להון אעבד
 לבון: ומלי י עם משה
 למימר: = פקד ית בני
 ישראל והימר להון ארי
 אתון עלין לארעה דכנען
 דא ארעה די התפלג
 לבון באחסנא ארעה

אכן עזרא

רש"י

אחריו ואם לא תורישו (כה): נה לשכים.
 קוצים חדים, מנורת הפר מסוכתו (יישע"ה
 ה) (כו) הנני סך את דרכך בסירוב (הושע
 ב ח) (כז): ולצנינם, פירושו לפי מקומו.
 כמו ולשוטט בצדיכם (יהושע כג יג) שהם
 מכות ביטוט (כח) או קוצים חדים, כמו צנים
 פחים (משלי כב ה) (כט) והנה עוד פי' להם
 גבול נחלתם שהם חייבים להוריש משם יושב
 הארץ (ל): ב אל הארץ כנען. כמו והנבואה
 עודד הנביא (דה"ב טו ח) הנבואה נבואת
 עודד הנביא (ה), והטעם אל הארץ ארץ

עשר גבולין כמנין השבטים טו): (נה) והיה
 אשר תותירו מהם. יהיו לכם לרעה טו):
 לישבים בעיניכם. ליתדות המנקרים עיניכם.
 חרגוס של יתדות שיכיא יז): ולצנינים.
 פותרים זו הפותרים לשון מסוכת קוליס יח)
 הסוככת אהכס לסגור ולכלוא אתכס מאין
 יולא וזאיט): וצרתו אתכם. כחרגומו כ):
 (ז) זאת הארץ אשר תפל לכם וגו'. לפי
 שהרבה מלות נוהגות בארץ ואין נוהגות
 בח"ל א) הולך לכתוב מלרני גבולי
 רוחותיה סביב. לומר לך מן הגבולים הללו

ולפנים המלות נוהגות: תפל לכם. על שם

יהל אור

פי' הרד"ק שם, מן שוט לסוס, והוא שם בהכפל למ"ד
 הפעל וכן פי' הרשב"ם: (כט) ופי' ה' ז"ל שם, ששרשו
 "לנן" מן וללנינים, וענינו סלוניס": (ל) עתה הודיע
 להם שידעו גבול נחלתם נחלת ארץ כנען לגבולותיה, מה
 שהם חייבים להוריש משם יושבי הארץ: (ה) כי הידוע

והפעול הגבול, כמו כאן הפעול הוא הארץ:
 (כה) כי אם לא תורישו לה יהיה לכם מקומות שתוכלו
 לרוב להרבות נחלתו: (כו) והמסוכה היא שעושים
 לכרם מקוליס: (כז) ופי' ה' ז"ל שם, "מגורת לשכים"
 ושרשו "שוך" וכן פי' הרשב"ם והרמב"ן: (כח) וכן

מנחת יהודה

מקורי רש"י

א) גיטק ס' א':

טו) וכל גבול נקרא על שם שבטו, ועיין ברא"ם מה שהעיר
 ע"ז, ובנחלת יעקב ובתועפות ראם מה שהעירו על
 ל"ר, ששכים וצנינים ל"ר הם, לזה אמר, שאין לשון והיה
 קושיין לדוכתיה (הזכרון: יז) כן ת"א (שמות ל"ח ב') וכן בהרבה מקומות, ושם בפס"ד: (יח) גדר מקוצים: (יט) וכלשון
 זה בעצמו פי' הרד"ק בשרש צנן, ועיין רש"י (יהושע כ"ג י"ג) ששם פי' אחר, וכו"ל יש נוסח, הסובבת אתכם
 וכו', והיינו דמתרגמינן בקפו לבון: (כ) ויעיקון לבון, והוא לשון צרה וטצור, וכן פי' הרמב"ן, וצרתו אתכם,
 שילחמו בכם ויביאו אתכם בטצור: (ה) עיין ברמב"ן שהביא פי' רש"י כאן, ולא נמצא בפי' רש"י שלפנינו, ועיין
 7

הרא"ם: טז) כאן היה לו לומר, והיו אשר תותירו מהם, ולא לרעה הבאה להם מהם, והנוכחא הנכונה יהיה לכם בה"א לא יהיו בו"ו, דא"כ הדר
 חוזר לשכים ולצנינים, אלא לרעה הבאה להם מהם, והנוכחא הנכונה יהיה לכם בה"א לא יהיו בו"ו, דא"כ הדר
 קושיין לדוכתיה (הזכרון: יז) כן ת"א (שמות ל"ח ב') וכן בהרבה מקומות, ושם בפס"ד: (יח) גדר מקוצים: (יט) וכלשון
 זה בעצמו פי' הרד"ק בשרש צנן, ועיין רש"י (יהושע כ"ג י"ג) ששם פי' אחר, וכו"ל יש נוסח, הסובבת אתכם
 וכו', והיינו דמתרגמינן בקפו לבון: (כ) ויעיקון לבון, והוא לשון צרה וטצור, וכן פי' הרמב"ן, וצרתו אתכם,
 שילחמו בכם ויביאו אתכם בטצור: (ה) עיין ברמב"ן שהביא פי' רש"י כאן, ולא נמצא בפי' רש"י שלפנינו, ועיין
 19

במדבר לד מסעי

אונקלוס

אֲשֶׁר תִּפְּלֶינָה לְכֶם בְּנַחֲלָה אֶרֶץ כְּנַעַן
לְגַבְלֹתֶיהָ: וְהָיָה לְכֶם פְּאֵת־נֶגֶב
מִמִּדְבַּר־צִן עַל־יְדֵי אֲדוּם וְהָיָה
לְכֶם גְּבוּל נֶגֶב מִקְצֵה יַם־הַמֶּלַח
קִדְמָה: וְנָסַב לְכֶם הַגְּבוּל מִנֶּגֶב

דְּכַנְעַן לְתַחֲמוֹמָהּ: וְהָיָה
לְכֹן רוּחַ דְּרוּמָא
מִמִּדְבַּר־צִן עַל תַּחֲמוֹמֵי
אֲדוּם וְהָיָה לְכֹן תַּחֲוּם
דְּרוּמָא מְסִיפֵי יַמָּא
דְּמִלְחָא קְדוּמָא: וְיִסְחָר
לְכֹן תַּחֲוּמָא מִדְּרוּמָא

רש"י אבן עזרא

כנען [א]: ג על ידי אדום. מקום, כמו על שנהלקה בגורל נקראת חלוקה לשון נפילה ב) ומ"א אומר ב) על ידי שהפיל הקב"ה שריהם של שבט ג) אומות מן השמים וכפתן לפני משה. אמר לו ראה אין זה עוד כח: ג) והיה לכם פאת נגב. רוח דרומית אשר מן המזרח למערב ד): ממדבר צן. אשר אלל אדום ה). מתחילת מקלוע דרומית מזרחית של ארץ תשעת המטות. כינר שלש ארלות יושבות בדרומה של ארץ ישראל זו אלל זו. קלת ארץ מלרים וארץ אדום כולה וארץ מואב כולה. ארץ מלרים במקלוע דרומית מערבית שנאמר בפרשה זו מעלמון נחלה מלרים והיו תולדותיו הימה ג) ונחל מלרים היה מהלך על פני כל ארץ מלרים שנאמר מן השיחור אשר על פני מלרים ד). ומפסיק בין ארץ מלרים לארץ ישראל. וארץ אדום אללה לדר המזרח וארץ מואב אלל ארץ אדום בסוף הדרום למזרח וכשילאו ישראל ממלרים אם רזה המקום לקרב את כניסתם לארץ היה מעבירם את הגילום לדר לפון ובאין לארץ ישראל ולא עשה כן והו שנאמר ולא נחם אלהים דרך ארץ פלשתים ה). שהם יושבים על הים במערבה של ארץ כנען כענין שנאמר בפלשתים יושבי חבל הים גוי כרתים ו). ולא נחם אמתו הדרך אלל הסיבן והוליאם דרך דרומה אל המדבר והוא שקראו יחזקאל מדבר העמים ז). לפי שהיו כמה אומות יושבים בלדה והולכין אלל דרומה מן המערב כלפי מזרח תמיד עד שבאו לדרומה של ארץ אדום ובקשו ממלך אדום שיניחם לעבור דרך ארצו ולהכנס לארץ דרך רחבה ולא רזה והולרכו לסבוב את כל דרומה של אדום עד בואם לדרומה של ארץ מואב שנאמר וגם אל מלך מואב שלח ולא אבה ח). והלכו כל דרומה של מואב עד סופה ומשם הפכו פניהם לפון עד שסבבו כל מלך מזרחי שלה לרחבה וכשכלו את מזרחת מלאו את ארץ סיחון ועוג שהיו יושבין במזרחת של ארץ כנען והירדן מפסיק ביניהם והו שנאמר ציפתח וילך במדבר ויסב את ארץ אדום ואת ארץ מואב ויבא ממזרח שמש לארץ מואב ט). וכבשו את ארץ סיחון ועוג שהיתה בלפונה של ארץ מואב. וקרבו עד הירדן. והיא כנגד מקלוע לפונית מערבית של ארץ מואב. נמלא שארץ כנען שבט הירדן למערב היה מקלוע דרומית מזרחית שלה אלל אדום ו): ד) ונסב לכם הגבול סגב למעלה עקרבים. כל מקום שנאמר ונסב או וילא מלמד שלא היה המלך שוה אלל הולך ויולא לחוץ יולא המלך ועוקס לדר לפונו של עולם באלכסון למערב ועובר

קרני אור

[א] עיין רמב"ן מה שניאר בזה:

מקורי רש"י

מנחת יהודה

בסיני חרנומא שחעתיק נ"כ פי' רש"י שבפי' הרמב"ן. וכתב "העחקתי דבריו של גדול מפני תועלתו, וגם להודיע מה שהיה כתוב לפניו ברש"י אבל לפנינו לא מצאתי מדבר זה ברש"י: ב) וכן הפול פור הוא הנורל (אסתר ג' ז'): ג) צ"ל שבעים: ד) מתחיל במקצוע דרומית מזרחית וסובב והולך אל המערב ומשם אל הצפון ואל המזרח עד שישוב למקום שהתחיל בו, והנה מסוק ג' ד' וה"א, מדברים על גבול דרומי, פסוק וי"ו על גבול מערבי, פסוק ו' ח' וס' על גבול צפוני, ופסוק י', י"א, י"ב, על גבול מזרחי עד שיגיע לים הסלת שבו מתחיל כאן: ה) מסוך לאדום, כי אדום בדרומה של א"י: ו) פי' הצפונית מזרחית של ארץ אדום:

עיין

אונקלוס

במדבר לד מסעי קמט 297

לְמַעַן עֲקֹרְבִים וְעֵבֶר צָנָה וְהָיָה
תּוֹצְאוֹתָיו מִנֶּגֶב לְקֹדֶשׁ בְּרִנֵּעַ וַיֵּצֵא
חֵצְר־אֶדֶר וְעֵבֶר עֲצֻמָּה: וַיִּנְסַב
הַגְּבוּל מֵעֲצֻמּוֹן נְחֻלָּה מִצָּרִים וְהָיוּ
תּוֹצְאוֹתָיו הַיָּמָה: וַיִּגְבּוּל יָם וְהָיָה
לָכֶם הַיָּם הַגָּדוֹל וַיִּגְבּוּל זְהִי־הָיָה
לָכֶם גְּבוּל יָם: וְזְהִי־הָיָה לָכֶם
גְּבוּל צָפוֹן מִן־הַיָּם הַגָּדוֹל תִּתְּאוּ

לְמַסְקָא דְעִקְרֵי בִימֵי
 וַיֵּעֲבֶר צָנוֹ וַיְהוֹן מִפְּקֻנֵי הַיָּם
 מִדְּרוּמָא לְרִקְסֵי גֵיאָה
 וַיִּפּוֹק לְחֵצְר־אֶדֶר וַיֵּעֲבֶר
 לְעֲצֻמּוֹן: הַיָּם הַגָּדוֹל מִתְּחוּמֵי
 מֵעֲצֻמּוֹן לְנְחֻלָּה מִצָּרִים
 וַיְהוֹן מִפְּקֻנֵי הַיָּם לְיָמָא:
 וַיִּתְּחוּם מֵעֲרֵבָא וַיְהִי לְכוּן
 יָמָא רַבָּא וַתְּחוּמָה דִּין
 יְהִיא לְכוּן תְּחוּם מֵעֲרֵבָא:
 וְדִין יְהִי לְכוּן תְּחוּם
 צָפוּנָא מִן יָמָא רַבָּא
 תְּבוּנוֹן לְכוּן דְּהוּר שׁוּרָא:

רשי"י

אבן עזרא יד הירדן (למעלה יג כט) : זה נחלה מצרים .
 אל נחל מצרים (כ), ואיננו היאור (ג) :
 ו הים הגדול . הספרדי (7) [ב], והטעם גבול
 מערב נחלתכם והיה הים הגדול , והוא הגבול

המלך בדרומה של מעלה עקרבים נמלא מעלה
 עקרבים לפניו מן המלך ז) : ועבר צנה .
 אל לין כמו מלרימה ח) י) : והיו תוצאותיו .
 קלותיו . בדרומה של קדש ברנע : ויצא חצר

אדר . מתפשט המלך ומרחיב ללד לפון של עולם ונמשך עוד באלכסון למערב וזכא לו לחזר
 אדר ומסס לעלמון ומסס לגחל מלרים . ולסון ונסב האמור כאן לפי שכתב וילא חזר אדר
 שהתחיל להרחיב משעבר את קדש ברנע ורוחב הותה רלוטה שבלטה ללד לפון הימה מקדש
 ברנע עד עלמון ומסס והלאה נתקלר המלך ונסב ללד הדרום וזכא לו לגחל מלרים ומסס ללד
 המערב אל הים הגדול שהוא מלך מערבה של כל ארץ ישראל . גמלא שגחל מלרים במקלוע
 מערבית דרומית : (ה) והיו תוצאותיו הימה . אל מלך המערב . שאין עוד גבול נגב מאריך
 ללד המערב מסס והלאה : (ו) וגבול ים . ומלך מערבי מהו : והיה לכם הים הגדול .
 למלך ט) : וגבול . י) הנסין שבתוך הים יא) אף הם מן הגבול יב) והם חיים שקורין אינזול"ס :
 (ז) גבול צפון . מלך לפון : מן הים הגדול תתאו לכם הר ההר . שהוא
 במקלוע לפוכית מערבית . וראשו משפיע יג) ונכנס לתוך הים ויש מרוחב הים לפניו
 הימנו וחולה הימנו : תתאו . תשפטו לכם לנטות ממערב ללפון אל הר ההר :

יהל אור

קרני אור [ב] ים סגדול (דאס גראססע מעער) וכוף סקרא (דבר'
 יא כד) בשם הים האמרי (דאס סינטערע, ד"ס וועסט
 מעער) ר"ל הים המערבי וכוף הים המגביל את ארץ ישראל
 (ואת חלוצת צור וליוון) מערבה , וכנודע כעת בשם ים
 התיכון (מוטעל לענדישעס מעער), כי הוא בתוך בין
 אמריקא ובין אירופא , ושם קרויאת סכנעניס וכן כנ"ל
 את הים הזה בשם הים הגדול הוא על סיוטו סגדול ככל
 עד לפני ים אוקיטוס (אלעזאן) ולפעמים יקרא בספרי הקודש

לא יסמן : (כ) ה"א בסוף כמו למ"ד בתחלה : (ג) ות"י
 ויזכ"ע תרגמו , גילום למלרתי , ולא כן דעת הח' ז"ל
 כי היאור גילום אינו נקרא נהל בשום מקום , אך הוא נהל
 קטן השופך מימיו בים הגדול בגבול דרומית מערבית
 ללד מלרים קרוב למקום סקרא (אל-אריש) : (ד) והוא
 ים התיכון המסריס בין א"י ובין ארץ ספרד (שפניא) :
 סיניס אשד בארץ כנען וסביבותיה , כי הוא חללא מערבה

מקורי רשי"י

(י) ברא"י י"ב :

מנחת יהודה (ז) עיין ברא"ם ובהצורה שמצויר"ל שם , ועיין בלבוש
 האורה שכתב שהצורה הנדפסת בפנים הסורתי אינה
 צורה שצויר חרב ז"ל בעצמו , ואיזה תלמיד טועה חניה וזכה אותה סלבו , כי חלילה לרב הרא"ם ז"ל לרוב עוסק
 עינו בדברי רשי"י ז"ל שיפעה בכמה פעיות ושגיאות שבאו בהדפסת הצורה הזאת עיי"ש : ח) הה"א שכסוף במקום
 לפ"ד שנראש וחזובה : ט) שהים הגדול הוא הסצר של רוח מערבי : י) ומה שאמר הכתוב כוד וגבול : יא) פי'
 חאיים שבתוך חים , חרנוס איי הגוים (צפניה ב' י"א) נסי עמסיא : יב) ולכן באה "וגבול" תיבה בפני עצמה שפועלת
 באתגת , כלומר ואף חאיים שבתוך הים נכללים בגבול זה (הזכרון) : יג) שם שפע , ענינו יציאה , וכן (הספחא
 שבת

9 19

לְכֶם הָרַח הָהָר : הַמִּהַר הָהָר תִּתְּאוּ
 לְבֵא חֶמֶת וְהָיוּ תוֹצְאוֹת הַגְּבֹל
 צְדָדָה : ט וַיֵּצֵא הַגְּבֹל זַפְרָנָה וְהָיוּ
 תוֹצְאוֹתָיו חֶצֶר עֵינָן וְהָיְיָה לְכֶם
 גְּבוּל צָפוֹן : וְהִתְאוּיֹתָם לְכֶם
 גְּבוּל קִדְמָה מִחֶצֶר עֵינָן שְׁפָמָה :
 יא וַיֵּרֶד הַגְּבֹל מִשְׁפַּם הַרְבֵּלָה
 מִקְדָּם לְעֵין וַיֵּרֶד הַגְּבֹל וּמָחָה עָלָי

ח מהור טורא תבונן
 ל ס פ י ח מ ת ויהון
 מפקננהי ד ת ח ו פ א
 לצדד : ט ויפוק תחומא
 לזפרון ויהון מפקננהי
 לחצר עינן דין יהי לכון
 תחום צפונא : י ותבונן
 לכון לתחום קדומא
 ס ח צ ר עינן לשפם :
 יא ויחות תחומא משפם
 לרבלה ממדנח לעין
 ויחות תחומא וימטי על
 פיף ים גגסר קדומא :

רש"י

אבן עזרא

תתאו. לשון סיבה יד) כמו אל תא
 הרלים יא) ומאי השער יב) היליע טו)
 שקורין אפנדיין טו) שהוא מוסב ומסופע יז) :
 ח) מהר ההר . תסבו ותלכו אל מלך
 הלפון ללד המזרח יח) ותפגעו בלבוא
 חמת זו אנטוכיא יט) יג) : תוצאות הגבול . סופי הגבול . כל מקום שנאמר תולאות הגבול
 או המלך כלה שם לגמרי ואינו עובר להלן כלל או משם מתפשט ומרחיב ויולא לאחוריו
 להמשך להלן באלכסון יותר מן הרוחב הראשון . ולענין רוחב המדה הראשון קראו תולאות
 ששם כלתה אותה מדה : ט) והיו תוצאותיו חצר עינן . הוא היה סוף המלך הלפוני
 וגמלא חלד עינן במקלוע לפוגית מזרחית ומשם והתאויסם לכס אל מלך המזרחי כ) :
 י) והתאויסם . לשון הסבה ונטיה כמו תתאו כז) : שפמא . במלך המזרחי ומשם
 הרבלה : יא) מקדם לעין . שם מקום כז) והמילך הולך במזרחו גמלא העין לכניס מן
 המלך ומארץ ישראל הוא : וירד הגבול . כל שהגבול הולך מלפון לדרום הוא יורד

בעצמו ה) : י ואל"ף והתאויסם תחת וי"ו
 והתיית תיו (יחז' ש ד) (ו) ואם הם ב'
 בניניכ (ז) : והתאויסם . כמו עד תאות גבעות
 עולם (ברא' מט כו) (ח) : יא ומחה . כאשר
 אמרו קדמונינו תבירתא (ט) סגורת יסחאו כף

יהל אור

קרני אור

ה) הים הגדול הוא הגבול בעלמו ללד מערב וכ"פ
 רב"ה : (ו) פי' והיה ז"ל , והתוויסם , כמו וקדוש
 ישראל התוו (תה' עה מא) אלא האל"ף מתהלפת כו"ו
 כי הויתות תהו"י מתהלפים , ולפי הנראה מדברי
 הרד"ק במכלל ומדברי ר"ש נ' מלך (מכלל יופי) ומנתה"ש , ז"ל אל"ף תתאו , תחה וי"ו והתוית , ושרשו תוה
 וכ"ה בס' המ"ב ובס' כ"י וא"כ הסי' הזה על פסוק ז' : (ז) כי והתאויס מכוין הפעיל , ומלת תתאו מכוין
 פיעל : (ח) והוא לשון גבול , והגבול הוא הפעול , וישראל יגבילו הגבול : (ט) ובס' המ"ב הנוסח , כאשר אמרו

גם בשם הים האחרון כי הוא מגביל את הארץ הסוכרת לפאת
 מערב (המקראת גם בשם אחר) הפך ים הכלת
 אשר יגבול אותה לפאת מזרחה ואשר לויתיקראת גם
 בשם הים הקדמוני (יאל ב , כ , זכריה יד ט) (ארץ

מקורי רש"י

מנחת יהודה

יא) דה"כ י"ב י"א : יב) ימ' מ' , י' ז' יג) עיין תרגום
 ירושלמי כחן ותרגום ירושלמי ויונהן לברא' י' י"ח , במד'
 (אבשיעסיג) . ח) ולדעה הרש"ב"ם והראב"ע והרד"ק
 שהוא סלשון גבול , וכ"ה לרש"ם , שם תא להוראת החדר הקיצון , שהוא גבול הבית וסצרו , כמו והשיבום אל תא
 הרצים (ס"א , י"ד , כ"ח) דהיינו החדר החיצון , בקום שהרצים שומרים שם על הבית , ובפעלים התאו לכם הר
 החדר , דהיינו שתעשו גבול ומצר : יח) אינו הר החדר שמה בו אהרן עיין (נתה"ש) : יט) והוא דרך שלשה ימים סהר
 החדר : כ) ומשם ואילך התחלת גבול מזרח : כא) לדעת כל המרדקיים , סלת והתאויסם כבנין ההפעל , ומשרש אוה ,
 כמו התגליתם בשרש גלה , לכן מה שאמר רש"י , שהוא כמו התאי צריך ביאור , שהרי לדעהו תתאו סגורת תא
 הרצים , והתי"ו כפיקר היסוד כמו שפי' עליו , ועל כרהינו צריכין לוטר שהם שני שרשים בענין אחד (רו"ה) :
 כב) אילו היה , עין" שם מקום , לא היה ראוי לבוא בה"א הידיעה , אלא מקור גהר אחר והתחלת מביעו נקרא , עין" כלח"ק

שבת פ"י י"א) רה"ר השופע לרה"י וכו' יכן (תוספתא
 דנגעים פ"ב) היו בו שתי שערות בנגע , ושופעות חוצה
 לי : יד) סיבה ונטיה , וכן פי' (למטה פ"ו) : טו) ונקרא
 תא , ונקרא יציע , וכן פי' הרד"ק : טז) וברש"י כ"י אפנטיין (אבשיעסיג) . ח) ולדעה הרש"ב"ם והראב"ע והרד"ק
 הוא סלשון גבול , וכ"ה לרש"ם , שם תא להוראת החדר הקיצון , שהוא גבול הבית וסצרו , כמו והשיבום אל תא
 הרצים (ס"א , י"ד , כ"ח) דהיינו החדר החיצון , בקום שהרצים שומרים שם על הבית , ובפעלים התאו לכם הר
 החדר , דהיינו שתעשו גבול ומצר : יח) אינו הר החדר שמה בו אהרן עיין (נתה"ש) : יט) והוא דרך שלשה ימים סהר
 החדר : כ) ומשם ואילך התחלת גבול מזרח : כא) לדעת כל המרדקיים , סלת והתאויסם כבנין ההפעל , ומשרש אוה ,
 כמו התגליתם בשרש גלה , לכן מה שאמר רש"י , שהוא כמו התאי צריך ביאור , שהרי לדעהו תתאו סגורת תא
 הרצים , והתי"ו כפיקר היסוד כמו שפי' עליו , ועל כרהינו צריכין לוטר שהם שני שרשים בענין אחד (רו"ה) :
 כב) אילו היה , עין" שם מקום , לא היה ראוי לבוא בה"א הידיעה , אלא מקור גהר אחר והתחלת מביעו נקרא , עין" כלח"ק

כַּתַּף יַם־כְּנָרֶת קִדְמָה: יב וַיֵּרֶד
הַגְּבוּל הַיַּרְדֵּנָה וְהָיוּ תּוֹצְאֹתָיו יַם
הַמֶּלֶח וְזֹאת תְּהִיָּה לְכֶם הָאָרֶץ
לְנַבְלָתֶיהָ סָבִיב: יג וַיֵּצֵא מֹשֶׁה אֶת־
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֹאת הָאָרֶץ
אֲשֶׁר תִּתְנַחֲלוּ אֹתָהּ בְּגוּרְלָא אֲשֶׁר
צִוָּה יְהוָה לָתֵת לְתַשְׁעַת הַמִּטּוֹת
וַחֲצֵי הַמִּטָּה: יד כִּי לָקַחוּ מִיְּמֵי בְּנֵי
הָרֵאוּבֵנִי לְבַיִת אֲבֹתָם וּמִיְּמֵי בְּנֵי
הַגָּדִי לְבַיִת אֲבֹתָם וַחֲצֵי מִיְּמֵי
מְנַשֶּׁה לְקַחוּ נַחֲלָתָם: טו שְׁנֵי הַמִּטּוֹת
וַחֲצֵי הַמִּיטָּה לְקַחוּ נַחֲלָתָם מֵעֵבֶר
לַיַּרְדֵּן יֵרְחוּ קִדְמָה מִזְרָחָה: פ
רביעי ששי כשהן מחוברין טז וַיֵּדְבַר יְהוָה אֶל־
מֹשֶׁה לֵאמֹר: יז אֵלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים

יב וַיֵּצֵא מֹשֶׁה לְיִשְׂרָאֵל
וַיְהוֹן מִפְּקֻדֹהֵי לְיִמָּא
דְּמִלְחָא דָא תְּהִי לְכֹון
אַרְעָא לְתַחֲוִמָּהּ סַחֲוֹר
סַחֲוֹר: יג וַפְּקִיד מֹשֶׁה יֵת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִימֵר דָּא
אַרְעָא דְתַתְּחַסְנוּן יֵת
בְּעַדְבָא דִּי פְּקִיד יֵי לְמִתָּן
לְתַשְׁעַת שְׁבִטִין וּפְלַגוֹת
שְׁבִטָא: יד אֶרֶץ קְבִילוֹ
שְׁבִטָא דְבְנֵי רֵאוּבֵן
לְבַיִת אֲבֹתָהוֹן וּשְׁבִטָא
דְבְנֵי גָד לְבַיִת אֲבֹתָהוֹן
וּפְלַגוֹת שְׁבִטָא דְמִנְשֶׁה
קְבִילוֹ טו אַחְסַנְתָּהוֹן:
טו תְּרִין שְׁבִטִין וּפְלַגוֹת
שְׁבִטָא קְבִילוֹ אַחְסַנְתָּהוֹן
מֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּנָה דִּירְחוּ
קִדְמוֹתָא מִדִּי נַחֲא:
טו וּמִלִּישׁ יֵי עִם מֹשֶׁה
לְמִימֵר: יז אֶלֶּן שְׁמַחַת
גְּבִרְיָא דִּי יַחְסְנוּן לְכֹון יֵת
אַרְעָא אֶלְעֶזֶר פְּהָנָא

רשי

זהוילך : ומחה על כתף ים כנרת
קדמה . סיהא ים כנרת חוך לגבול במערב
והגבול במזרח ים כנרת ומסס ירד אל
הירדן והירדן מוסך ופא מן הלפון לדרום
באלכסון נוטה ללד מזרח ומתקרב ללד ארץ כנען כנגד ים כנרת ומוסך ללד מזרחא של ארץ
ישראל כנגד ים כנרת עד שנופל בים המלח . ומסס כלה הגבול בתולדותיו אל ים המלח . שממנו
המחלת מלר מקלוט דרומית מזרחית הרי סובבת אותה לארבע רוחותיה : (טו) קדמה
מזרחא . אל פני העולם שהם במזרח שרוח מזרחית קרויה פנים ומערבית קרויה אחור (יד)
לפיכך דרום לימין ולפון לשמאל : (יז) אשר ינחלו לכם . בשבילכם כל נשיא ונשיא אפוטרוסוס
יהל אור

אבן עזרא

(תהי צח ח) (י) [ג] : טו שני המטות .
פעם שנית (יא) לבאר מקום נחלתם (יב) :
יז ינחלו . פעל יוצא לשנים פעולים (יג) וכן
ונחלתנו (שמות לד ט) (יד) על דעת

קרני אור

קדמונינו אמחה תבירתה" וטיין קרני אור : (י) מלשון קדומים) : [ג] עיין אלל יוסף שכתב , שלדעתו המלך
הכאה , תרגום והכה (שמות כה ים) וימחי וכאה על "תבירתה" שכתוב לאן ט"ס הוא , כי איננו יודע פירוט
התקרבות הגבולין: (יא) על הכ' בפסוק "י"ד : (יב) שהוא מעבר לירדן יריחו : (יג) הסופר הזה בלשון קל יולא
אל פעל אהר ללד והוא הנחלה ופי' ינחלו לכם בעבורכם : (יד) וכד"ק וכן ונחלו , ונחלתנו , ופי'

מקורי רשי

ויהו'שע בר נון: יח ורפא
 חד רפא חד משבטא
 תסבון דאחסנא ית
 ארעא: יט ואלין שמחת
 גבריא לשבטא דיהודה
 פ' ב בר יפנה:
 כ ולשבטא דבני שמעון
 שמואל בר עמיהוד:
 כא לשבטא דבני סו
 אליד בר פסיון:
 כב ולשבטא דבני דן רפא
 בקי בר יגלי: כג לבני
 יוסף לשבטא דבני
 מנשה רפא חניאל בר
 אפוד: כד ולשבטא דבני
 אפרים רפא קמואל בר
 שפטן: כה ולשבטא דבני
 זבולן רפא אליצפן בר
 פרנד: כו ולשבטא דבני
 יששכר רפא פלטיאל בר

אשר ינחלו לכם את הארץ אלעזר
 הכהן ויהושע בן נון: יח ונשיא אחד
 נשיא אחד ממטה תקחו קנחל
 את הארץ: יט ואלה שמות האנשים
 למטה יהודה קלב בן יפנה:
 כ ולמטה בני שמעון שמואל בן
 עמיהוד: כא למטה בנימן אליד בן
 פסיון: כב ולמטה בני דן נשיא בקי
 בן יגלי: כג לבני יוסף למטה בני
 מנשה נשיא חניאל בן אפוד:
 כד ולמטה בני אפרים נשיא קמואל
 בן שפטן: כה ולמטה בני זבולן
 נשיא אליצפן בן פרנד: כו ולמטה
 בני יששכר נשיא פלטיאל בן עזר

רשי

אבן עזרא

לשבתו ומחלק נחלת השבט למשפחות ולגברים
 וזכור לכל אחד ואחד חלק הגון כג). ומה
 שהם עושין יהיה עשוי כאלו עשאו שלוחים.
 ולא יתכן לפרש לכם זה ככל לכם שבמקרא
 שאם כן היה לו לכתוב ינחילו לכם ינחלו משמע
 שהם נחלים לכם בשבילכם ובמקומכם כמו ה' ילחם לכם (טו): (יח) לנחל את הארץ.

יהל אור

שנחילנו את הארץ וכן פי' הח' ז"ל (שמות לד ט)
 בפי' הקצר בשם י"א שהוא פועל יוצא לשני פעולים,
 כאלו אמר ונחלתנו את הארץ: (טו) ע"כ הזכירו קודם
 יהושע: (טז) כה"ג וכן כה"ג: (יז) זאין מה
 להזכיר, וכמו כן לא הזכיר הכתוב נשיא ליהודה
 ולשמעון ולבנימין, מפני שנחמנו כבר על הנשיאות,
 והזכיר רק השבעה נשיאים, לדן, לאפרים, למנשה,
 לזבולן, ליששכר, לאשר, לנפתלי, כי נתמס עתה:

(יח) כי ה' ידע שעתיד לנחל גורל יהודה בתחלה בחלוקת הארץ:

מקורי רשי

מנחת יהודה

(טו) שמות יד, יד

מנחיל בבגין תפיל, ובין לשון נחל בבגין חקל, כי התפיל יוצא

המדקדקים [ד]: אלעזר. ראשונה, כי על פיו
 יצא יהושע (טו) גם הוא בן אהרן (טו) ולא
 הזכיר נשיא לבני ראובן וגד כי כבר לקחו
 חלקם (יז) [ה] והמפרשים אמרו כי החל מיהודה
 כאשר יצא הגורל בתחלה (יח) רק יש טענה

קרני אור

ועיין (סו) כי ה' ז"ל ע"פ, ויך מדעו שפי'
 בלויך וברומב. כדרך ומהם על כתף ים כנרת, ובמידות
 שברים וחברותא" וט"ס שם, וז"ל, ובארמית שברים הוא
 חברותא", וכן פי' (ישעיה נה יב) ע"פ, ימלאו קף
 בטפס יכו, וחלת הלשון ידועה בארמית, ומגורת ומחם
 על כתף ים כנרת, כרי מבואר בפירוש מלת חברותא וזין
 כאן טעות כלל: [ד] עיין צנתי"ש מה שספיר ע"ז:
 [ה] עיין יכל אור, וי"ט הטעם לפי שכלב שהיה מיהודה

בלה"ק, וכאן אמר "לעין" בה"א הידיעה לרמז אל מסוד הירדן הנודע (יש"ר: ט) חזרל שבין לשון

כו וְלַמִּטָּה בְּנֵי־אִשָּׁר נָשִׂיא אַחִיהוּד
 בֶּן־שְׁלֹמִי: כח וְלַמִּטָּה בְּנֵי־נַפְתָּלִי
 נָשִׂיא פְּדֵה־אֵל בֶּן־עַמִּיהוּד: כט אֵלֶּה
 אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לְנַחֵל אֶת־בְּנֵי־
 יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ כְּנָעַן: פ חֲמִישִׁי
 לַהֲאֵי־דָבָר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּעֶרְבֹת
 מוֹאָב עַל־יַרְדֵּן יְרֵחוֹ לֵאמֹר: ג צוֹ אֶת־
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתַנּוּ לְלוֹיִם מִנַּחֲלַת
 אֶחָזְתָם עָרִים לְשִׁבְתָּ וּמִגְרָשֵׁעָרִים
 סְבִיבֹתֵיהֶם תִּתְּנֵנּוּ לְלוֹיִם: ג וְהָיוּ
 הָעָרִים לָהֶם לְשִׁבְתָּ וּמִגְרָשֵׁיהֶם יִהְיוּ
 לְבִהְמוֹתָם וְלִרְכֻשָׁם וְלִכְל חֵיתָם:

עֵזֶן: כו וְלַשְּׁבֵט־אֲדָמִי
 אֲשֶׁר רָבָא אַחִיהוּד בֶּר
 שְׁלֹמִי: כח וְלַשְּׁבֵט־אֲדָמִי
 נַפְתָּלִי רָבָא פְּדֵה־אֵל בֶּר
 עַמִּיהוּד: כט אֵלֶּיךָ דִּי פְקִיד
 יִי לְאַחְסָנָא יִתְּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
 בְּאֶרְעָא דְכְנָעַן: א וּמְלִיר
 יִי עִם מֹשֶׁה בְּמִישְׁרֵי־אֵל
 דְּמוֹאָב עַל יַרְדֵּן דִּירְיָחוֹ
 לְמִימְרֵי: ג פְּקִיד יִתְּ בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל וְיִתְּנוּ לְלוֹיִם
 מִנַּחֲלַת אֶחָזְתָּהוֹן
 קְרוֹיִן לְמִתְּבֵי וְרוּחַ
 לְקְרוֹיִא סְבִיבֹתֵיהוֹן תִּתְּנוּ
 לְלוֹיִם: ג וְיִהוּן קְרוֹיִא
 לְהוֹן לְמִתְּבֵי וְרוּחֵיהוֹן
 יִהוּן לְבֵי עִיר הוֹן
 וְלִקְנֵי־הוֹן וְלִקְנֵי

אבן עזרא

רש"י

שיהא נוהל וחולק אותה במקומכם (כד):
 (כט) לנחל את בני ישראל. שהם ינחילו
 אותה לכם למחלקותיה (כה): (ג) ומגרש.
 ריח מקום חלק חוץ לעיר סביב להיות לנוי
 לעיר (ח). ואין רש"י לנכות שם בית ולא
 לנטוע כרם ולא לזרוע זרעה (א): (ג) ולכל חיתם. לכל לרכיהם (ג) (ב):

יהל אור

(יט) א"כ היה ראוי שיזכיר הכתוב כאן נשיאי
 השבטים על סדר הגדלות שילאו כס' יהושע,
 ואחר יהודה היה לריך ללחם הפריס ומנשה, ולא
 שמעון ובנימין: (כ) וכד"ק, אעפ"י שהפי' נכון לפי
 דעתנו, ועיין בחוקוני מה שביאר בזה: (כח) פי' אם
 הה"א נעלם שהיא נח נפתר, הם שתי מלות שוות,
 בטעם פי' והטעם ע"ז: (כג) כי הה"א לא תנוח בחמט
 המלה, וכן פי' הח' ז"ל (מאזנים שער הנמשכים)
 , ואם נמלטה המלה שיהיה בחמטעיתה ה"א נעלם.

מקורי רש"י

(א) ערכין ל"ג ב': (ב) מדיס פ"א ט', ילקוט תשפ"ו: יוצא לשנים פעולים אל הנוחל ואל הנחלה, וקא כן חקל
 שהוא יוצא אל הנחלה לבר, לא אל הנוחל, שהוא הוא
 לנחל את בני בארץ כנען, שהיא מחבד הרגש פי' אותה פועל יוצא, וזהו אומר, שהם ינחילו אותה להם (הזכרון):
 (כט) עיין אות הקודם, ולכן לא סצאנו תלשון הזה כ"א כאן וכדומה לו (יהושע י"ג ל"ב, וי"ד א' וי"ט ב"א) לפי שלא
 היו הנשיאים לא הנוחלים ולא הטנוחלים באמת, כי אם האשפרופסים אשר נחלו בשביל ישראל (רוו"ה): (ח) וכן ת"א
 ורוח לְקְרוֹיִא, ובכבוד המגרשים יקראו ערי הלויים ג"כ ערי מגרשים (דה"א י"ג ב') ושם זה הוא מענין גירושין, לפי
 שאינו מיושב כלל: (ג) חיינו כל צרכיהם לצורך חיותם:

וּמַגֵּרְשֵׁי הָעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לְלוֹיִם
 מִקִּיר הָעִיר וְחוּצָה אֶלֶף אַמָּה סָבִיב:
 וּמִדַּתָּם מִחוּץ לָעִיר אֶת־פֶּאת־
 קַדְמָה אֶלְפִים בְּאַמָּה וְאֶת־פֶּאת־
 נֶגֶב אֶלְפִים בְּאַמָּה וְאֶת־פֶּאת־יָם
 אֶלְפִים בְּאַמָּה וְאֶת פֶּאת צָפוֹן
 אֶלְפִים בְּאַמָּה וְהָעִיר בְּתוֹךְ זֶה
 יִהְיֶה לָהֶם מִגֵּרְשֵׁי הָעָרִים: וְאֶת
 הָעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לְלוֹיִם אֶת
 שֵׁשׁ־עָרֵי הַמִּקְלָט אֲשֶׁר תִּתְּנוּ
 לָנֶם שָׁמָּה הָרָצָה וְעֲלִיהֶם תִּתְּנוּ
 אַרְבַּעִים וּשְׁתַּיִם עִיר: כָּל־הָעָרִים
 אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לְלוֹיִם אַרְבַּעִים וּשְׁמֹנֶה
 עִיר אֶתְהֶן וְאֶת־מִגֵּרְשֵׁיהֶן:
 וְהָעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ מֵאַחֲזֵת בְּנֵי־
 יִשְׂרָאֵל מֵאֵת הַרְבֵּ תִרְבוּ וּמֵאֵת
 הַמַּעַט תִּמְעִיטוּ אִישׁ כִּפִּי נִחְלָתוֹ
 אֲשֶׁר יִנְחָלוּ יִתֵּן מִעָרָיו לְלוֹיִם: פ

חִיּוּתֵהוּן: ד וְרוּחֵי קְרוּיָא
 דִּי תַתְּנוּן לְלוֹאֵי מִכּוּתַל
 קַרְתָּא וְלִבְרָא אֶלֶף אַמִּין
 סָחוּר סָחוּר: ה וְתַמְשַׁחוּן
 מִכּוּתַל לְקַרְתָּא יַת רוּחַ
 קְדוּמָא תְּרִין אֶלְפִין אַמִּין
 וְיַת רוּחַ דְרוּמָא תְּרִין
 אֶלְפִין אַמִּין וְיַת רוּחַ
 מַעְרָבָא תְּרִין אֶלְפִין אַמִּין
 וְיַת רוּחַ צְפוּנָא תְּרִין
 אֶלְפִין אַמִּין וְקַרְתָּא
 בְּמִצִּיעָא דִין יְהִי לְהוּן
 רוּחֵי קְרוּיָא: ו וְיַת קְרוּיָא
 דִּי תַתְּנוּן לְלוֹאֵי יַת שֵׁיט
 קְרוּיָא שׁוּבוּתָא דִּי תַתְּנוּן
 לְמַעַבְדַּק תַּמָּן קְטוּלָא
 וְעַלְיָהוּן תַּתְּנוּן אַרְבַּעִין
 וְתַרְתִּין קְרוּיָן: ז כָּל
 קְרוּיָא דִּי תַתְּנוּן לְלוֹאֵי
 אַרְבַּעִין וְתַמְנֵי קְרוּיָן
 יִתְהֶן וְיַת רוּחֵי הֶן:
 ח וְקְרוּיָא דִּי תַתְּנוּן
 מֵאַחֲזוּדַת פְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִן
 סְגִיָאֵי תַסְגוּן וּמִן זְעִירֵי
 תּוֹעֵיר וּן גְּבַר כְּפוּם
 אַחֲסַנְתָּה דִּי יַחֲסוּן יִתֵּן
 מִקְרוּוּהֵי לְלוֹאֵי: ט זְמַלִּיל
 עִם מִשָּׁה לְמִימָר:
 י זְמַלִּיל עִם פְּנֵי יִשְׂרָאֵל

ששי שביעי כשהן מחוברין ט וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:
 דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי אַתֶּם

אבן עזרא

רשי

י ארצה כנען. ידוע (כ), גם זאת הפרשה (ד) אלף אמה סביב. ואחריו הוא אומר
 אלפים באמה הא כילד אלפים הוא נותן להם סביב. ומהם אלף הפנימים למגרש והחילונים

קרני אור

יהל אור

כבר נודע נשיאותו, ושמעון קנס אותו לפי שטטא ומרי (ב) וסי' כמו לארץ כנען, ועיין (למעלה לד ה) עה"פ,
 שגאו, ובנימין היה נשיאו חלידל, והוא חלידל, ולפי הוצרך
 לכתוב בו נשיא, כי נביא היה ומפלתו יתורס (עור עכ"מ ורנ"ז), ועיין זכרון לאברהם צד 217, ששם כביא ספי'

אונקלוס

במדבר לה מסעי

קנב 303

עֲבָרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן אֶרְצָה כְּנָעַן :
 י' וְהִקְרִיתֶם לָכֶם עָרִים עָרֵי מִקְלָט
 תִּהְיֶינָה לָכֶם וְגַם שָׂמָּה רִצַּח מִכַּה־
 נַפֶּשׁ בְּשָׂגָה : יב וְהָיוּ לָכֶם הָעָרִים
 כְּמִקְלָט מִגָּאֵל וְלֹא יָמוּת הַרִצָּח
 עַד־עָמְדוֹ לְפָנַי הָעֵדָה לְמִשְׁפַּט :
 יג וְהָעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ שֵׁשׁ־עָרֵי
 מִקְלָט תִּהְיֶינָה לָכֶם : יד אֵת שְׁלֹשׁ
 הָעָרִים תִּתְּנוּ מֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּן וְאֵת
 שְׁלֹשׁ הָעָרִים תִּתְּנוּ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן
 עָרֵי מִקְלָט תִּהְיֶינָה : טו לְבְנֵי
 יִשְׂרָאֵל וְלִגְרֵי וְלַתּוֹשָׁבִים בְּתוֹכְכֶם

וְתִימַר לְהוֹן אֲרִי אֲתוֹן
 עֲבָרִין יִתְיַרְדְּנָא לְאֶרְעָא
 דְּכְנָעַן : י' וְתוֹמְנוֹן לְכוֹן
 קְרוֹיִן קְרוֹיִי שְׁזוּבוֹתָא יְהוֹיִן
 לְכוֹן וְיַעֲרוֹק לְתַמָּן
 קְטוּפָא דִּיקְטוּל נַפְשָׁא
 בְּשָׂגָה : יב וְיִהוֹן לְכוֹן
 קְרוֹיָא לְשׁוּבָא מִגָּאֵל
 דְּמָא וְלֹא יָמוּת קְטוּפָא
 עַד דִּיקוּם קְדָם כְּנִשְׁתָּא
 לְדִינָא : יג וְקְרוֹיָא דִּי
 תִּתְּנוֹן שֵׁשׁ קְרוֹיִי שְׁזוּבוֹתָא
 יְהוֹיִן לְכוֹן : יד יִתְ תִּתְּ
 קְרוֹיָא תִּתְּנוֹן מֵעֵבֶרָא
 לַיַּרְדְּנָא וְיִתְ תִּתְּ קְרוֹיָא
 תִּתְּנוֹן בְּאֶרְעָא דְּכְנָעַן
 קְרוֹיִי שְׁזוּבוֹתָא יְהוֹיִן :
 טו לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלִגְיֹרָא
 וְלַתּוֹתְבָא בְּיַיְכוֹן יְהוֹיִן
 שִׁית קְרוֹיָא הָא לִיִן

אבן עזרא

דבקה (ג) : יא והקרייתם, מנורת קריה (ד) [א] :
 טו לבני ישראל . איננו דבק עם הפסוק
 הראשון כי בפסוק הראשון אמר כי אלה
 הערים תהיינה ערי מקלט ולא אמר מקלט
 לפי אח"כ באר כי לבני ישראל ולגר הגר
 בתוכם תהיינה שש הערים האלה מקלט (ה) :

לשדות ולכרמים (ג) : (יא) והקרייתם .
 חין הקרייה חלף לשון הזמנה (ד) וכן הוא
 אומר כי הקרה ה' אלהיך לפני ה' :
 (יב) מגאל . מפני גואל הדם שהוא קרוב
 לנרצח : (יג) שש ערי מקלט . מגיד

שבעים שהבדיל משה בחייו שלש ערים בעבר
 הירדן . לא היו קולטות עד שנבחרו שלש שנתן יהושע
 בארץ כנען (ו) : (יד) את שלש
 הערים וגו' . אע"פ שבארץ כנען חשבה שבטים
 וכאן חין חלף שנים וחלי . השנה
 מנין ערי מקלט שלהם . משום דבגלעד נפישו רולחים
 (ה) (ז) דכתיב גלעד קריה

קרני אור

סוה נשט רבינו נסים, וסד"ל בביאורו כתב עטם אחר
 ע"ז עיי"ש :
 [א] ובספרי, חין הקריה חלף כומק, וכן ת"ל וכן
 פי' רש"י והרשב"ם, וסד"ל כתב ע"ז כרש"י
 ולא כרש"י, ועינין התוה"מ שהיטיב לבאר כוה דעתם
 ז"ל, וגם יתאים לפי' הח' ז"ל :

יהל אור

גהלה מזרים : (ג) עם הפרשה שלפניה ששם ליתן
 ללוים שש ערי מקלט, וכוזו הפרשה יבחרם : (ד) וזד"ק
 מגזרת קרית חולות ונקרא העיר קריה (משלי יא י)
 ע"ש הכהנים המקורים שבה, ועל דרך הזה אמר
 והקרייתם רצה לומר תתקנו לכם קריות : (ה) דעת
 רבינו סעדיה גאון שזה הפ' דבק עם הפ' הראשון
 (פסוק יד) ודעת הח' ז"ל שאינו דבק, וזה אחד
 רבינו סעדיה גאון הס' דבקים ועיין שם (קריי אור הערה יג)
 ולדעת הח' ז"ל אינם דבקים :

מנחת יהודה

(ג) ובגורש השני היה סביב המגדל הראשון ובפ"ה היה
 אלפים באמה וכן פי' רש"י (פוסה כ"ז ב') ד"ה שדות,
 ולדעת הרמב"ם (ה' שמיטה ויובל פי"ג) המגדל השני
 היה אלפים חוץ מהמגדל הראשון, ויהיה בס"ה ג' אלפים
 אמה לכל רוח, ועיין רמב"ן, ובנתח"ש, ובביאור שד"ל, יש"ר, רור"ח,
 סה שביארו בזה : (ד) וכן ת"א : (ט) עיין רמב"ן
 סה

מקורי רש"י

(ג) סוטה כ"ז ב', פס"ז, ילקוט תשפ"ו : (ד) ספרי, פס"ז :
 (ה) ברש"י כ"ז, כ"ז : (ו) ספרי, מכות ע' ב' פס"ז, ועיין
 רש"י דברים ד', מ"א : (ז) ספרי מכות, י, ב' ועיין
 אמה לכל רוח, ועיין רמב"ן, ובנתח"ש, ובביאור שד"ל,
 יש"ר, רור"ח, סה שביארו בזה : (ד) וכן ת"א : (ט) עיין רמב"ן
 סה

במדבר לה מסעי

אונקלוס

תְּהִי־יָנָה שֵׁשׁ־הָעָרִים הָאֵלֶּה
 לְמִקְלָט לָנוּם שָׁמָּה כָּל־מִכַּה־נַּפְשׁ
 בְּשִׁנְיָהּ: טו וְאִם־בְּכָלִי בָרוּךְ אֲהַכְּהוּ
 וַיָּמָת רִצְחָהּ הוּא מוֹת יוֹמָת הָרִצְחָה:
 י וְאִם בְּאֶבֶן יָד אֲשֶׁר־יָמוּת בָּהּ
 הִכְהוּ וַיָּמָת רִצְחָהּ הוּא מוֹת יוֹמָת
 הָרִצְחָה: יא אֹ אוֹ בְּכָלִי עֵינֶיךָ אֲשֶׁר־
 יָמוּת בּוֹ הִכְהוּ וַיָּמָת רִצְחָהּ הוּא מוֹת
 יוֹמָת הָרִצְחָה: יב גַּאֲלֵה־הַדָּם הוּא יָמִית
 אֶת־הָרִצְחָה בְּפָגְעוֹ־בּוֹ הוּא יִמְתֵּנוּ:
 כ וְאִם־בְּשִׁנְיָהּ יִהְיֶה־פָּנּוּ אוֹ־הַשְּׂלִיךְ
 עָלָיו בְּצַדִּיָּהּ וַיָּמָת: כא אֹ אוֹ בְּאֵיבָהּ

לְשִׁנְיָהּ לְמַעְרוֹךְ לְתַמּוֹן
 כָּל־דִּיקְטוֹר נַפְשָׁא בְּשִׁלּוֹ:
 טו וְאִם בְּכָלִי דְּפָרוּזָא
 מַחְהִי וְקַטְלָהּ קַטּוֹלָא
 הוּא אֶתְקַטְטָא יִתְקַטְל
 קַטּוֹלָא: י וְאִם בְּאֶבֶן
 דְּמַתְנַסְבָּא בִידָא דְּהִיא
 כְּמַסַּת דִּי יָמוּת בָּהּ מַחְהִי
 וְקַטְלָהּ קַטּוֹלָא הוּא
 אֶתְקַטְטָא יִתְקַטְל
 קַטּוֹלָא: יא אֹ אוֹ בְּכָלִי דְּעָא
 דְּמַתְנַסְבָּא בִידָא דְּהִיא
 כְּמַסַּת דִּי יָמוּת בָּהּ מַחְהִי
 וְקַטְלָהּ קַטּוֹלָא הוּא
 אֶתְקַטְטָא יִתְקַטְל
 קַטּוֹלָא: יב גַּאֲלֵה־הַדָּם הוּא
 יִקְטוֹל יִתְקַטְטָא פִּד
 אֶתְחִיב לָהּ מִן דִּינָא הוּא
 יִקְטַלְנָהּ: כ וְאִם בְּשִׁנְיָהּ
 דְּחָהִי אוֹ רָמָא עֲלוּהִי
 בְּכַמְנָא וְקַטְלָהּ: כא אֹ אוֹ

רש"י

אבן עזרא

יט בפגעו בו . בשבר הפ"א (ו) כמו בשברי
 לכם (ויקרא כו כו) כי שמות הסועלים
 ישתנו (ו') : כ יהדפנו . מסקום גבוה (ז) :
 או השליך עליו . כמו קיר נטוי . או כלי
 להמית . שנאמר ככולם אשר ימות בו . דמתרגמינן דהיא כמסת דימות בה (ו) חוץ מן הברזל (ט) .
 שגלוי וידוע לפני הקב"ה שהברזל ממית בכל שהוא אפי' מחט לפיכך לא נתנה בו תורה שיעור
 לכתוב בו אשר ימות בו (י) וא"ת זהורג בשוגג הכתוב מדבר הרי הוא אומר למטה או בכלי
 אבן אשר ימות בה בלא ראות וגו' (יא) למד על האמורים למעלה שזהורג במזיד הכתוב מדבר :
 (יז) באבן יד . שיש בה מלא יד (יב) : אשר ימות בה . שיש בה שיעור להמית כחרגומו .
 לפי שנא' והכה איש את רעהו באבן יב' . ולא נתן בה שיעור . יכול כל שהוא . לכך נאמר
 אשר ימות בה : (יח) או בכלי עץ יד . לפי שנאמר וכי יכה איש את עבדו או את
 אמתו בשבט יג) יכול כל שהוא לכך נאמר בעץ אשר ימות בו שיהא בו כדי להמית יד) :
 (יט) בפגעו בו . אפי' בתוך ערי מקלט : (כ) בצדיה . כחרגומו בכמנא במארב טו) :

יהל אור

(ו) פ"י בחירק , והראוי בקמן הס"א כדין המקור עם דרכים משונים : (ז) וזהו ההבדל בין דהה ובין הדף ,
 כנוי : (ו') ובס' המ"ב , שמות הפעלים" כי יצאו על שהדוחה יהיה לפעמים ע"י דבורו , אבל הדף הוא
 מנחת יהודה

בה שביאר בזה : (ו) והוא ה' אשר ימות בה : במד"ד פכ"ג י"ד : ח) הו"ע ו' ס' : ט) ספרי סנהל' ע"ו
 ב' פכ"ז . ילקוט חספ"ז : י) ספרי : יא) פ' כ"ג : יב) ספרי : יב*) שמות כ"א י"ח : יג) שמות כ"א , כ' : יד) ספרי :
 טו) עיין רש"י שמות כ"ג י"ג :

אונקלוס

במדבר לה מסעי קנג 305

הִכָּהוּ בְיָדוֹ וַיָּמַת מוֹת יְיֹמֵת הַמִּכָּה
 רֵצַח הוּא גַּאֵל הַדָּם יָמִית אֶת־
 הַרֵצַח בְּפָנָיו־כּוֹ : כב וְאִם־בִּפְתָּע
 בְּלֹא־אִיבָה הִדָּפוּ אוֹהֵשֶׁקֶד עָרְיוּ
 כָּל־כְּלֵי בָּלֵא צָדִיקָה : כג אוּ בְכָל־אֲבָן
 אֲשֶׁר־יָמֹות בָּהּ בָּלֵא רֵאוֹת וַיִּפֹּל
 עָרְיוּ וַיָּמַת וְהוּא לֹא־אוֹיֵב לוֹ וְלֹא
 מִבִּקֵּשׁ רַעְתּוֹ : כד וְשִׁפְטוֹ הָעֵדָה
 בֵּין הַמִּכָּה וּבֵין גַּאֵל הַדָּם עַל־
 הַמְשַׁפְּטִים הָאֵלֶּה : כה וְהִצִּירֹו
 הָעֵדָה אֶת־הַרֵצַח מִיַּד גַּאֵל הַדָּם
 וְהִשִּׁיבֹו אֹתוֹ הָעֵדָה וְאֶל־עִיר

בְּדַבְּבוּ סָחֵי בִידָה
 וְקָטְלָה אֶת־קָטְלָה יִתְקַטֵּל
 סָחֵי קָטוּלָה הוּא גַּאֵל
 דָּמָה יִקְטוּל יִת קָטוּלָה
 כִּד וְאִם בְּתַכְּהָה בָּלֵא דָּבְבוּ
 דָּחֵי אוּ רָמָה עֲלוּהֵי כָּל
 מִן בָּלֵא כְּסוּן לָהּ : כג אוּ
 בְּכָל אֲבָנָה דְהִיא כְּמַסַּת
 דִּי יָמֹות בָּהּ בָּלֵא חוּי
 וְרָמָה עֲלוּהֵי וְקָטְלָה
 וְהוּא לֹא סָנִי לָהּ וְלֹא
 תִּבַּע בִּישְׁתָּהּ : כד וַיִּדְוֹנוּ
 בְּנִשְׁתָּהּ בֵּין סָחֵי וּבֵין
 גַּאֵל דָּמָה עַל דִּינָיָה
 הָאֵלֶּה : כה וַיִּשְׁזַבֵּן
 בְּנִשְׁתָּהּ יִת קָטוּלָה מִיַּד
 גַּאֵל דָּמָה וַיִּתִּיבֵן יָתָה
 בְּנִשְׁתָּהּ לְקָרִית שְׁזַבֵּוּתָהּ
 דִּי עָרֵק לְתַמָּן וַיִּתֵּב בָּהּ

אבן עזרא

רש"י

שימות בו : בצדיה . פירשתיו (ס) :
 כב בפתע . כמו פתאים (ח*) : כג בלא
 ראות . שם הפועל (ע) : ולא אויב לו . ולא
 מתכוין לבקש רעתו (י) : כה עד סוף . יש
 איסור עד סוף עד חפוש (יא) וכסוהו תמות
 חכמה (אויב יב ב) (יב) ולא אמרו כלום , כי
 עמכם תמות חכמה הוא כמשמעו (יג) וגם כן
 עד סוף הכהן הגדול (יד) , כי הוא יכפר בעד
 ישראל , וזה הפאורע אירע בימיו (טו) :

(כב) בפתע . באונס . ומרגומו בתכוף (ז)
 שהיה סמוך לו ולא היה לו שהות להזהר
 עליו (ח טז) : (כג) או בכל אבן אשר
 ימות בה . הכהו : בלא ראות . שלא
 ראהו : ויפל עליו . מכאן אמרו (יז) ההורג
 דרך ירידה גולה דרך עלייה אינו גולה :
 (כה) עד מות הכהן הגדול . שהוא בא
 להשרות שכינה בישראל ולהאריך ימיהם .

והרולח בא לסלק את השכינה מישראל ומקלה את ימי החיים . אינו כדאי שיהא לפני כהן גדול יח) .
 ד"א לפי שהיה לו לכהן גדול להתפלל שלא תארע תקלה זו לישראל בחייו (יט) : אשר משה
 אותו בשמן הקדוש . לפי פשוטו מן המקראות הקלרים הוא שלא י"י מי משחו אלא כמו
 אשר משחו המושח אותו בשמן הקדש . ורבותינו דרשוהו במסכת מכות (כ) לראיית דבר . ללמד

יהר אור

כלומר עד שיהיה הכ"ג חפשי מן הרגון שאין בני אדם
 מרגנים אחריו על אותו הדין , ויודעים בבירור שלא
 נעשה זה בזדון : (יב) ויפרשו ג"כ , שפי' תחופש
 החכמה וע"י החפוש חלה החכמה לחפשי : (יג) וכן
 פי' הח' ז"ל שם , ההכמה תמות עמכם : (יד) וכן
 פי' רש"י והרשב"ם : (טו) וכן אז"ל , חלה הכחוב

בגופו : (ח) (שמות כא יג) ושם פי' הח' ז"ל , שהוא
 כענין אורב ועושה צמוד : (ח*) ופי' בלא כוונה :
 (ט) מקור כבנין הקל בתי"ו נוספת וענינו בלא ראות אותו
 (נתה"ט) : (י) וצ"כ כ"י כ' , ולא נתכוין , פי' לה כיון בזה
 ההכאה להמיתו : (יא) פי' עד שיהפש הכהן לידע האמת
 ציוציואנו לחפשי , וצ"כ המ"כ כתב , שז"ל , עד חופש

מקורי רש"י

(טז) פיין רש"י מכות ז' , ב' ד"ה בפתע : (יז) מכות ז' (לעיל ז' ט') : (ח) רש"י ז"ל יפרש התרגום :
 ז' ב' : (יח) ספרי פס"ו ילקוט משפ"ט : (יט) מכות י"א ב' ילקוט משפ"ח : (כ) מכות י"א ב' :

מקלטו אשר גם שמה וישב בה
 עד מות הכהן הגדל אשר משה
 אתו בשמן הקדש : כי ואם יצא
 יצא הרצח את גבול עיר מקלטו
 אשר ינום שמה : כי ומצא אתו גאל
 הדם מחוץ לגבול עיר מקלטו
 ורצח גאל הדם את הרצח אין לו
 דם : כי כי בעיר מקלטו ישב עד
 מות הכהן הגדל ואחרי מות הכהן
 הגדל ישוב הרצח אל ארץ אחוזתו :
 כט והיו אלה לכם לחקת משפט
 לדרתיכם בכל מושבתיכם :
 כל מכה נפש לפי עדים ירצח
 את הרצח ועד אחד לא יענה
 בנפש למות : לא ולא תקחו כפר
 לנפש רצח אשר הוא רשע למות כי יומת :

עד דימות פהנא רפא די
 רפי יתה במשה קודשא:
 כי ואם טפק יפוק קטולא
 ית תחום קרית שזבותה
 די ערק לתמן : כי וישבח
 יתה גאל דמא כפרא
 לתחום קרית שזבותה
 ויקטול גאל דמא ית
 קטולא לית לה דמא :
 כי ארי בקרית שזבותה
 יתב עד דימות פהנא
 רפא ובתר דימות פהנא
 רפא יתוב קטולא לארע
 אחסנתה : כי ויהון אלין
 לבון לגזרת דין דדריכון
 בכל מותבניכון : כי כל
 דיקטול נפשא לפום
 סהדין יקטול ית קטולא
 וסהיד חד לא יסהד
 באנש למקטל : לא ולא
 תקבלון כמון על אנש
 קטול די הוא חיב
 למקטל ארי אתקטלא

לנפש רצח אשר הוא רשע למות כי יומת :

אבן עזרא

רש"י

כי את גבול. מן גבול כמו כצאתי את העיר (שמות ט לט) (עז) : כי דם. פירשתיו (י) : אחר תחתיו ולאחר מכאן נגמר דינו חוזר במיתתו של שני שנאמר אשר משח אותו וכי הוא מושחו לכהן או הכהן משח אותו אלא להביא את הנמשח בימיו שמחזירו במיתתו : (כז) אין לו דם. הרי הוא כהורג את המת שאין לו דם (כא) : (כט) בכל במושבותיכם. למד שמהא סנהדרין (קטנה) נוהגת בחולה לארץ כל זמן שנוהגת בארץ ישראל (ט) : (ל) כל מכה נפש וגו'. הבא להרגו על שהכה את הגפס : לפי עדים ירצח. שיעידו שצמוד ובהתראה הרגו (י) (בב) : (לא) ולא תקחו

יהל אור

כפרתו של רוצח בשוגג במיתתו של כה"ג מפני שהוא מכפר על כל ישראל, והיה לו לבקש רחמים על בני דורו ולא ציקש, והרי עון הרגיהה שאירע בימיו מנחת יהודה

(ט) פי' שהוא רק בזמן שהיו סמוכים בא"י, וע"ז כתב (כא) עיני רש"י שמות כ"ב ח', ד"ה אין לו דמים : (כב) ספרו הרמב"ן, וכן הדבר שלאחר החורבן אינה נוחגת לא בא"י ולא בחו"ל עיי"ש : (י) שיעור הכתוב באן, כל מכה נפש יסיב

אונקלוס

במדבר לה מסעי קנד 307

לב וְלֹא־תִקְחוּ כֹפֶר לָנוּם אֶל־
 עֵיר מִקְלָטוֹ לָשׁוּב לְשֵׁבֶת
 בְּאֶרֶץ עַד־מוֹת הַכֹּהֵן : לֵב וְלֹא־
 תִּחְנִיפוּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם בָּהּ
 כִּי הַדָּם הוּא יִחְנִיף אֶת־הָאָרֶץ
 וְלֹא־אָרֶץ לֹא־יִכְפֹּר דָּם אֲשֶׁר שָׁפַךְ־
 בָּהּ כִּי־אִם בְּדָם שֹׁפְכּוֹ : לֵב וְלֹא־
 תִּטְמֵא אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם
 יֹשְׁבִים בָּהּ אֲשֶׁר אֲנִי שֹׁכֵן בְּתוֹכָהּ
 כִּי אֲנִי יְהוָה שֹׁכֵן בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל :

יתקטל : לב ולא תקבדון
 ממון למערוק לקרית
 שוכותה למתוב למתב
 בארעא עד דימות
 כהנא : לב ולא תחייבון ית
 ארעא די אתון בה ארי
 דטא הוא מחייבית ארעא
 ולארעא לא מתכפר על
 דסופי דאתשד בה אלקהו
 בדם אשדה : לב ולא
 תסאבון ית ארעא די
 אתון יתבין בה די שכנתי
 שריא בגוה ארי אנא :
 דשכנתי שריא בגו בני

אבן עזרא

רש"י

לב יחניף . עשות רע בסתר (יח) : שופכו .
 פועל (יע) כמו ובא נואלו (ויקרא לב) (כ) :
 לד ולא תטמא . החנופה את הארץ (כח) , או
 הוא ציווי (ככ) , בעבור כי אני שוכן בתוכם ,
 ולא לכבוד הארץ , רק לכבוד בני ישראל (כג) ,
 על כן אמר שוכן בתוך בני ישראל :

כפר . לא יפטר בממון : (לב) ולא תקחו
 כפר לנום אל עיר מקלטו . למי שנס אל
 עיר מקלטו יא) שהרג בשוגג . אינו נפטר
 מגלות בממון ליתן כופר לשבט בארץ
 צטרס ימות הכהן כב*) : לנום . כמו לנס יב)
 (בשוא וצקמ"ץ) כמו טובי מלחמה בג) . " ששבו

מן המלחמה . וכן נוני ממועד בד) . וכן כי מולים היו בה) . כאשר תאמר טוב על מי ששב
 כזר ומול על שכל כזר כן תאמר לנום על מי שנס כזר וקורוהו נום כלומר מוצרת יג) והם
 תאמר לנום לברוח יד) ותפרשהו לא תקחו כופר למי שיש לו לברוח לפטרו מן הגלות טו) לא
 ידעתי היאך יאמר לשב לשבת בארץ הרי עדיין לא נס ומהיכן ישוב טז) : (לג) ולא תחניפו .
 ולא תרשיעו . כתרגומו ולא תחייבון יז) : (לד) אשר אני שוכן בתוכה . שלא תשכינו אותי
 בטומאתה : כי אני ה' שוכן בתוך בני ישראל . אף בזמן שהם טמאים שכינה ביניהם בו) :

יהל אור

שופך דם הנרצח : (כ) שפי' נוהל אותו : (כח) תי"ו
 תטמא לנקבה נפתרת : (כג) ותי"ו ל"ז והוא לנוכח :
 (כג) כי מה שאני שוכן בתוכה הוא לכבוד ישראל :

שפיכת דמים : (יח) וזהו ההפך מהנראה והגדמה
 לעינים : (יע) ואינו שם התאר , ופי' כי לא יכופר
 לארץ דם הנרצח שהוא שופך כ"ל דם הנרצח שהוא
 מקורי רש"י

מנהגת יהודה

יהיה מי שיהיה שיכח נפש (כלומר) אם יקרה שאחד
 יהיה מי שיהיה יכה נפש) או לפי עדים ירצה (הנואל) את
 הרוצח , ויפה תרגם רמב"ם , ובלשון רש"י נפלה סעות
 בספרים והסופרים חלקו פירושו לשנים , ואינו אלא דבור
 (רש"י) וזה שבוש (שד"ל) : יא) וכן תרגם יוב"ע "לדערק" , ואו"ת
 כפר לנום שפה : יב) והוא שם התאר לאדם הנס : יג) ולחכי כתיב לנום לשון פעול בעבור שהוא גם כזר ומוכרח
 לישוב בעיר מקלטו , שייך בו שפיר נמי לנום לשון פעול כלומר סובר , יד) "ל"ל שהוא שם תאר אל המוכרח :
 יד) והוא סקור , ומקור עם למ"ד השמוש ענינו "לשון עתיד : טו) ויהיה הפי' לא תקחו כפר לטי שנתתייב גלות
 לברוח לעיר מקלט שיפטר מהגלות וזה יהיה בשוגג : טז) ועיין ברמב"ם שתקן זה , במה שפי' , ולא תקחו כפר
 שינום וישב בארץ עד מות הכהן ויחזור , ואל סחייבי הגלות אשר הזכיר שבהם עיקר הפרשה , כאילו אמר וכן
 לא תקחו כפר מן רוצח שינום וישב לארץ לשבת קודם שימות הכהן , והניסה היא רק לפי שעה עד תשוב חפתי
 נואל הדם ואח"כ ישוב לשבת בארץ : יז) עיין בנתינת לגר :

כב*) ספרי , ועיין כתובות ל"ז ב' , פס"ז , ילקוט שם :
 (כג) מיכס ב' . ס' : כד) לכניס ג' י"ח : כה) יסוע
 ס' ס' : כו) ספרי :

פ שביעי לו א ויקרבו ראשי האבות
 למשפחת בני גלעד בן מכיר בן
 מנשה ממשפחת בני יוסף וידברו
 לפני משה ולפני הנשאים ראשי
 אבות לבני ישראל : ויאמרו את
 אדני צוה יהוה לתת את הארץ
 בנחלה בגורל לבני ישראל ואדני
 צוה ביהוה לתת את נחלת
 צלפחד אחינו לבנותיו : והיו לאחד
 מבני שבטי בני ישראל לנשים
 ונגרעה נחלתן מנחלת אבותינו
 ונוסף על נחלת המטה אשר
 תהיינה להם ומגרד נחלתנו יגרע :
 ד ואם יהיה היכל לבני ישראל
 ונוספה נחלתן על נחלת המטה
 אשר תהיינה להם ומנחלת מטה
 אבותינו יגרע נחלתן : ה ויצו משה

ויקראל : א וקרבו ראשי
 אבות למשפחת בני
 גלעד בן מכיר בן מנשה
 ממשפחת בני יוסף וידברו
 לפני משה ולפני הנשאים
 ראשי אבות לבני ישראל :
 ויאמרו את אדני צוה
 יהוה לתת את הארץ בנחלה
 בגורל לבני ישראל ואדני
 צוה ביהוה לתת את נחלת
 צלפחד אחינו לבנותיו :
 והיו לאחד מבני שבטי בני
 ישראל לנשים ונגרעה
 נחלתן מנחלת אבותינו
 ונוסף על נחלת המטה אשר
 תהיינה להם ומגרד נחלתנו
 יגרע : ד ואם יהיה היכל
 לבני ישראל ונוספה
 נחלתן על נחלת המטה
 אשר תהיינה להם ומנחלת
 מטה אבותינו יגרע נחלתן
 : ה ויצו משה

רשי

אבן עזרא

(ג) ונוסף על נחלת המטה . שהרי
 בנה יורשה והבן מתיחס על שבט אביו :
 (ד) ואם יהיה היובל . מכאן היה רבי
 יהודה אומר עמיד היובל שיפסוק א : ואם
 יהיה היובל . כלומר אין זו מכירה שחזרת
 היובל לא תחזור הנחלה לשבטו . ונמלא

א ויקרבו . גם זאת הפרשה דבקה עם כאשר צוה
 משה לתת מנחלת ישראל ערים ללויים (ה) : ראשי
 אבות . הם הנשיאים : ד ואם יהיה היובל .
 ואפילו שיהיה היובל (ג) [א] , לא נקוה לשוב
 הנחלה אלינו , רק תהיה תמיד נוספת על נחלת
 המטה (ג) : ה בן משה בני יוסף . כי ראשי
 ציובל שהירושה אינה חוזרת . ואפילו יהיה היובל לא תחזור הנחלה לשבטו . ונמלא

יהל אור

קרני אור

(ה) ובא לבאר גם נחלת הבנות : (ב) ענינו כמו
 ואפילו בלשון משנה : (ג) וכן פי' רש"י

[א] מלח אפילו נתקצר מן אף ומן אלו ומורגלת בלשון
 תלמוד , ולפעמים מלת הטעם צמובן כוספה

מקורי רש"י

א עיין ספרא עכ"פ , ואם תקריב מנחת בכורים (ויקרא ב' י"ד) ועיין כתוב"מ ע"מ סי' קמ"ט :
 עיין 20

אונקלוס

במדבר לו מסעי קנה 309

אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַד־פִּי יְהוָה לֵאמֹר
 כִּן מִטָּה בְּנֵי־יוֹסֵף דְּבָרִים : וְזֶה
 הַדָּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לְבָנוֹת
 צִלְפַּחַד לֵאמֹר לְטוֹב בְּעֵינֵיהֶם
 תְּהַיְינָה לְנָשִׁים אַךְ לְמִשְׁפַּחַת
 מִטָּה אֲבֵיהֶם תְּהַיְינָה לְנָשִׁים :
 וְלֹא־תִסַּב נַחֲלָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל
 מִמִּטָּה אֶל־מִטָּה כִּי אִישׁ בְּנַחֲלַת
 מִטָּה אֲבֹתָיו יִדְבְּקוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל :
 וְכִלְיַת יִרְשֶׁת נַחֲלָה מִמִּטּוֹת
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְאֶחָד מִמִּשְׁפַּחַת
 מִטָּה אֲבִיהָ תִהְיֶה לְאִשָּׁה לְמַעַן
 יִירָשׁוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ נַחֲלַת
 אֲבֹתָיו : וְלֹא־תִסַּב נַחֲלָה מִמִּטָּה
 לְמִטָּה אַחֵר כִּי־אִישׁ בְּנַחֲלָתוֹ
 יִדְבְּקוּ מִטּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל : כַּאֲשֶׁר

דבני יוסף ממללין: ודין
 שתנמא די פקיד י לבנת
 צלפחד למימר דתקין
 בעיניהון תהוין לנשין
 ברם דזרעית שבטא
 דאבוהן תהוין לנשין:
 ולא תסחר אחסנא לבני
 ישראל משבטא לשבטא
 ארי גבר פ אחסנת
 שבטא דא בתוהי
 ידבקון בני ישראל: ה וכל
 ברתא ירתת אחסנא
 משבטיא דבני ישראל
 לחד מזרעית שבטא
 דאבוהא תהי לאנתו
 פדי ל די ירתון בני
 ישראל גבר אחסנת
 אבתוהי: ו ולא תסחר
 אחסנא משבטא לשבטא
 אחרנא ארי גבר
 פ אחסנתה ידבקון
 שבטיא דבני ישראל:
 יפסא די פקיד יית משה
 כן עבדו פנת צלפחד:

אבן עזרא

רש"י

שנוספה על נחלת המטה אשר תהיינה להם : האבות דברו בעבור כל המטה (7) : ז ושעם
 (ח) וכל בת ירשת נחלה . שלא היה בן תסב שעם תסוב מפה ומפה (ה) (ס"א תסוב
 מכה וכה) (ו) בין הם בין אחרים (ז) : ושעם
 ולא תסוב נחלה סהיום קודם נחלת הארץ (ט) : ח וכל בת ירשת נחלה . אחר ניהול הארץ (ט)
 על כן אשר הכתוב ולא תסוב נחלה פעם שנית (י) [ב] :

קרני אור'

יהל אור

ז"ל : (7) לכן כבארו דבריהם , קראם ע"ש כל המטה ,
 מפני שהם דברו בעבור כל המטה : (ה) ובד"ק
 "ושעם תסוב מפה ומפה" פי' משבט מנשה לשבט
 אחרים ומאחרים למנשה וכן לשבטים אחרים : (ז) ובס"א
 הני' "מכה וכה" , ופי' המקו"ח , כי הו' ז"ל לקה
 לשון הכתוב באמרו מכה וכה , כמו ויפן כה וכה
 (שמות ז יב) ופי' שלא תסוב ממטה זה למטה אחר : (ז) שלא
 תסוב הנחלה ממטה למטה אחר , ולויה לבנות ללפחד שינשאו רק לבני שבטם אף שעדיין לא נחלו הארץ :
 (ט) שלא היה בן לאכיה : (י) ודעת רז"ל שדבר זה לא היה נוהג רק בעת הכבוש כדי שיירשו איש ואיש
 נחלת

יא והואה מחלה תרצה
 וחגלה ומלכה ונעה בנות
 צלפחד לבני אחי אבוהן
 לנשים: יב מורעית בני
 מנשה בר יוסף הואה
 לנשין והות אחסנתהן
 על שבטא ורעית אבוהן:
 יג אלן פקידיא ודיניא די
 פקידיא בידא דמשה קות
 בני ישראל במישריא
 דמואב על ירדן:
 דיריחו: חזק

צוה יהוה את משה בן עישו בנות
 צלפחד: מפטיר יא ותהיינה מחלה
 תרצה וחגלה ומלכה ונעה בנות
 צלפחד לבני דדיהן לנשים:
 יב ממשפחת בני מנשה בן יוסף
 היו לנשים ותהי נחלתן עד מטה
 משפחת אביהן: יג אלה המצות
 והמשפטים אשר צוה יהוה ביד-

משה אל בני ישראל בערבת מואב על ירדן
 ירחו: חזק קל"ב. מחלה חול"ה סימן. ומפטירין שמעו דבר ה' בירמיה סימן ב':

סבום פסוקי דספר במדבר חלק ומאחיס ושמונים ושמונה ארפח סימן. והלוי והיה האיש אשר חזק בו מטבו
 יפחה. ופרשיותיו עשרה ה' בדר ינחנו סימן. וסדריו ל"ב לב טהור ברה לי אלהים סימן. ופרקיו ל"ו לו
 חכמו ישכילו זאת סימן. מנין הפתוחות שתיים ותשעים והסתומות ששים ושש. הכל מאה וחמשים
 ושמונה פרשיות אני חלקך ונחלתך סימן:

אבן עזרא

רש"י

לאביה: (יא) מחלה תרצה וגו'. כאן
 מנאן לפי גדולתן זו מזו בשנים ונשאו כסדר
 תולדותן (ב) וכל המקרא (ג) מנאן לפי
 חכמתן ומגיד ששקולות זו כזו (ד):
 חסלת פרשת מסעי

יא מחלה תרצה. הזכירם הכתוב בתחלה כאשר
 נולדו (יא) ועתה הזכירם כאשר נשאו לאנשים
 בתחלה (יב): יב ממשפחות. לאית, כי בני
 דודיהן לא היו כולם אחים (יג): יג אלה המצות.
 של הנחלה, והנדר, וכל בת יורשת נחלה
 ומשפטן הרם על ירדן ירחו מורחה (יד):

קרני אור

יהל אור

נחלת אבותיו כדי שלא יתערבו השבטים זה עם זה
 בנחלה: (יא) למעלה (כו א): (יב) ועתה הזכירם
 הכתוב על סדר נשואיהן, כי הנזכרת בתחלה בזה
 מזה משמע שבני דודיהם אינם בני אב אחד, ע"כ
 דודיהן ביו"ד הרכזי: (יד) כי הירדן יש לו שני שפטים האחד למזרח ואחד למערב ולז"א מלך מזרחה,
 כי עדיין לא עברו את הירדן כמ"ש וידבר ה' אל משה בערבות מואב על ירדן ירחו וגו' כי אהם
 עוברים את הירדן וגו' (לעיל לג כ, נא) וכחזק (לעיל לב יע) כי באה נחלתינו אלינו מעבר לירדן מזרחה:
 חסלת פרשת מסעי

וכוא בן אשה וזכה, כי חמו של יפתח היתה בת יורשת
 נחלה ונשאת לשבט אהר, כי אין הכוונה וזכה ממש,
 וכן תיוב"ע:
 הפ' נשאת בתחלה: (יג) מדכתיב ממשפחות ל"ר,
 מזה משמע שבני דודיהם אינם בני אב אחד, ע"כ
 דודיהן ביו"ד הרכזי: (יד) כי הירדן יש לו שני שפטים האחד למזרח ואחד למערב ולז"א מלך מזרחה,
 כי עדיין לא עברו את הירדן כמ"ש וידבר ה' אל משה בערבות מואב על ירדן ירחו וגו' כי אהם
 עוברים את הירדן וגו' (לעיל לג כ, נא) וכחזק (לעיל לב יע) כי באה נחלתינו אלינו מעבר לירדן מזרחה:
 חסלת פרשת מסעי

מנחת יהודה

מקורי רש"י

(א) ואמרו ומגיד, ר"ל עוד יש לומר שבה ישינה
 בכאן סדר שמותן הוא כדי להגיד ששקולות היו זו כזו,
 ולכן גרסינן "ומגיד" בוי"ו:
 חסלת פרשת מסעי

(א) ואמרו ומגיד, ר"ל עוד יש לומר שבה ישינה
 בכאן סדר שמותן הוא כדי להגיד ששקולות היו זו כזו,
 ולכן גרסינן "ומגיד" בוי"ו:
 חסלת פרשת מסעי

